

ב"ה

חשוכה

משמחת נישואין של
מנחם מענדל זחי' מוזסקא שיחיז
צייטלין

א' דר"ח אלזל, ה'תש"ע
ניו אורלינס, לואיזיאנא

פתח דבר

בשבח והודי' להשי"ת שהחיינו וקיימנו והגיענו ליום כלולות צאצאינו יחיו, בסימן טוב ובמזל טוב ולבנין עדי עד, הננו מתכבדים להגיש לפניכם 'תשורה' משמחת הנישואין, כפי שהונהג לאחרונה, מיוסד על הנהגת כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ בחתונת הרבי, וכהוקרה על השתתפותכם בשמחתנו.

תשורה זו כוללת:

א. מכתבים מהרבי להורי החתן והכלה שיחיו.

ב. מכתב מיוחד מהרבי לסבתא של הכלה מרת זעלדא נמס ע"ה המתפרסם כאן לראשונה. המכתב נכתב אליה בהיותה בת עשרים שנה, ומדבר אודות האחריות בענין החינוך. מאז היתה מרת נמס מחנכת בבית ספר והמשיכה בעבודתה למעלה מיובל שנים וכמעט לא הפסידה יום אחד בבי"ס.

ג. סיפור של אבי החתן עם כתי"ק של הרבי בפרסום ראשון.

ד. קוים לדמותו של האי גברא רבא מבחירי התמימים דליובאוויטש, מזכיר כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ הרב יחזקאל פייגין (שנשא לאשה את מרת סאשע אחותו של הרה"ת אהרן אליעזר צייטלין אבי זקנו של החתן), שהוא וכל יו"ח נספו בשואה על קידוש השם הי"ד, יהי' זה לזכרו ולעילוי נשמתו.

ר"פ מתולדות ימי חיו - כפי שהם משתקפים ועולים מעט מתוך דברים שכתב בעצמו, ובעיקר ממה שנכתב אודותיו בספרים שונים המתארים את תולדות הימים ההם, ומזיכרונותיהם של חסידים וכו'.

סיפורים - סיפורים שנלקטו מספרים שונים וכן מפי השמועה.

אמרותיו - אמרות חסידיות קצרות שהשמיע בהתוועדויות ובהזדמנויות שונות.

הנהגותיו - מרשימת הרה"ח מנחם זאב הלוי גרינגלאס שליט"א - ישלח לו הקב"ה רפוש בקרוב ממש, משפיע אנ"ש והתמימים במונטריאל.

תודתינו נתונה לאחיו של החתן, התמימים יהושע העשל ושניאור זלמן שיחיו, על ליקוט החומר והכנתו לדפוס, וזאת למודעי שכל הנ"ל הוא בלי אחריות כלל וכלל והרבה דברים הם מפי השמועה בלבד.

הא-ל הטוב הוא יתברך, יזכנו אשר במהרה נשוב לראות באור פני מלך חיים בשמחה האמיתית בגאולה האמיתית והשלימה, "ושמחת עולם על ראשם".

בברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה

מוקיריהם ומכבדיהם

משפחת נמס
מעטערי, לואיזיאנא

משפחת צייטלין
טורונטו, קנדה

צייטלין - ווילשאנסקי -

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

ב"ה, י"ט שבט תשמ"ב
ברוקלין, נ. י.

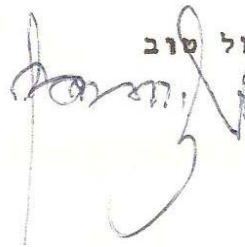
האברך הו"ח אי"א נו"נ וכו'
מוה' יוסף יצחק שי'
וב"ג תי'

שלום וברכה!

במענה על ההודעה מקביעות זמן חתונתם
ליום בדר"ח אדר הבע"ל,

הנני בזה להביע ברכתי ברכת מזל טוב
מזל טוב ושתהי' בשעה טובה ומוצלחת ויבנו בית
בישראל בנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה
כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות.

בברכת מזל טוב
מזל טוב

מכתב הרבי להורי החתן לחתונתם

מכתב הרבי להורי הכלה לחתונתם

צייטלין - טורונטו

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON

Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן

ליובאוויטש

770 איסמערן פארקוויי

ברוקלין, נ. י.

בי"ה, ג' טבת תשמ"ז

ברוקלין, נ. י.

ה'ר"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
מוה' יוסף יצחק שי

שלום וברכה!

במענה על ההודעה אשר נולד להם בן למזל טוב,

הנה יה"ר מהשי"ת שיכניסוהו לבריתו של אברהם
אבינו, וכשם שיכניסוהו לברית כן יכניסוהו לתורה
ולחופה ולמעשים טובים, ויגדלו ביחד עם זוג' תי'
מתוך הרחבה.

ברכת מזל טוב

מכתב הרבי להורי החתן על הולדת החתן

נמס - ברוקלין
RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איספערן פארקוויי
ברוקלין, נ.י.

בייה, כ"ח טבת תשי"ג
ברוקלין, נ.י.

הווי"ח אי"א נוי"ג וכו'
מוה' יוסף שי'

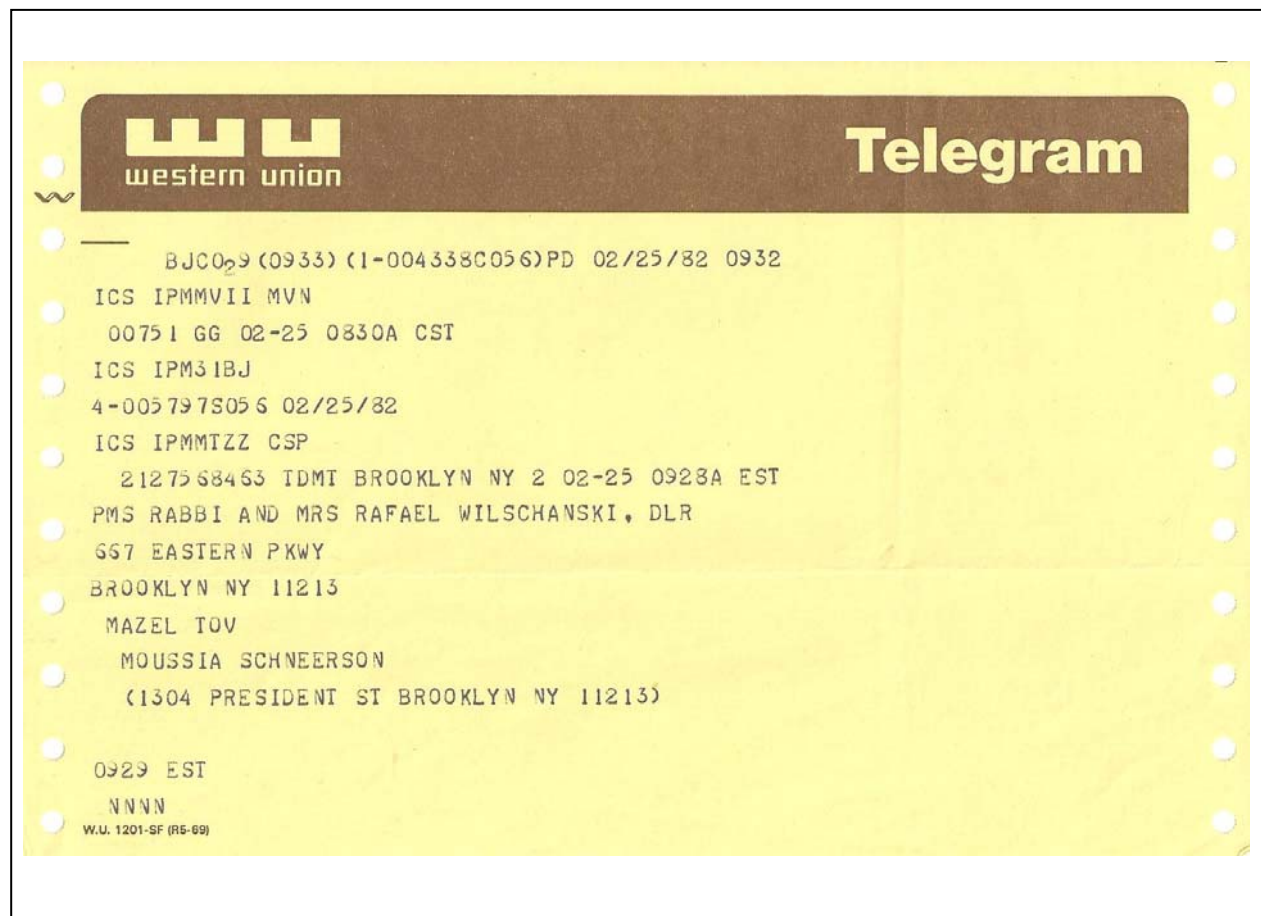
שלום וברכה!

במענה על ההודעה אשר נולדה להם בת למזל טוב
ונקרא שמה בישראל חי' מושקא שתליטי"א,
הנה יה"ר מהשי"ת שיגדלה ביחד עם זוג' תי'
לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבה.

-ידוע מכ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע, אשר
מנהגנו הוא לאמר גם בלידת בת לתורה ולחופה
ולמעשים טובים, ע"פ מרז"ל (ברכות יז' א) נשים
במאי זכיינן באקרוי' כו' באתנוי' כו' ונטרינן כו'.

בברכת מזל טוב

מכתב הרבי להורי הכלה על הולדת הכלה

מברק ששגרה הרבנית חי' מושקא ע"ה
להורי אם החתן הרה"ח רפאל ורעיתו שי' ווילשאנסקי
לרגל חתונת הורי החתן

צייטלין - טורונטו

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.
בייה, כ"ב כסלו תשי"ג
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח אי"א נוי"ג וכו'
מוה' יוסף יצחק שי'

שלום וברכה!

במענה על ההודעה אודות יום הולדת השלישי של בנם מנחם מענדל שי'
הנה מועתק לקמן חלק ממכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע
בנוגע למנהגי ישראל בזה, ויה"ר מהשי"ת שיגדלו ביחד עם זוג' תי' לתורה
ולחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבה.

בברכה שהשי"ת ימלא ימי ה'ריון זוג' תי'
כשורה ובנקל ותלד זחוי"ק בעתה ובזמנה
כשורה ובקל

וז"ל כ"ק מו"ח אדמו"ר.

..... ובדבר גזיזת השערות - אפשערעניש - הוא דבר גדול במנהג ישראל
ועיקרו הוא בהחינוך והשארת פיאות הראש, ומיום הגזיזה והנחת הפיאות של
הראש, נהגו להדר להרגיל את התינוק בענין נשיאת טייק וברכות השחר וברכת
המזון וקיש שעל המטה, והשי"ת יהי' בעזרם שיגדלוהו לתורה ולחופה ולמעשים
טובים מתוך פרנסה בהרחבה ובמנוחת הדעת בגשמיות וברוחניות.

מכתב הרבי לה'אפשערעניש' של החתן

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9230

מנחת מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן שארקהיי
ברוקלין, נ.י.

בי"ה י"א אלול תשס"ו
ברוקלין

ברכה ושלום!

במענה על מכתבה מ' אלול, כו כותבת אודות עבודתה בהרשת והייחוס
שבינה ובין הנהלה, ומסיימת בהנוגע להתחלת זמן הלימודים עתה. אבל קיסור שני
הענינים אינו עולה יפה כי הרי בעצמה כותבת, אשר לא ידעה שבתי ספר הרשת יקדמו
הלימודים לחמשה באלול **באמרה כי יחי' במועד הרשמי היינו כייז אלול, והרי גם**
הנהלת הרשת דורשת סאתה לבוא לזמן זה, ואם כן-אפילו לדברי' הצדק אתם, נוסף על
זה-שכמה שבועות שהודעתי לאהיק תיז שבדאי יאריכו בזמן הלימודים בבתי ספר
הרשת הן מלפניו והן מלאהריו-היינו מיסייסו במאוחר לאחר מועד הרשמי ויתחילו
במוקדם קודם למועד הרשמי. ומה שכותבת מדברת עם מנהל בית הספר שלה מלפני כמה
וכמה שבועות אשר ברעתה להאריך בניקורת עד לאחר התחלת הזמן אפילו הרשמי, הנה
אין זה מסככותו של מנהל בייס אחד להחליט כזה מבלי לשאול דעת הנהלה כללית.
ועוד זאת-בהניא בחשבון אשר ענין החינוך הכשר היא מלאכת שמים, תרי גם אם אפילו
הנהלת הרשת לא היתה מנגדת לאיחור ביאתה, היא מצצה אינה יכולה להסכים על זה,
כיון שכותבת שסלחת בעבודתה, וסוכן שאי אפשר לדעת אם הסמלא סקומה גם הוא יצלי
נוסף על שלכל מהנך ידוע שהילוף מורה באמצע הזמן אינו משפיע לטובה על התלמידי
תלמידות, ובפרט שאין הדיון שבכדי לבוא להתחלת הזמן הי' ביקורת פתבטבם לאיזה
ימים בלבד, כי שכפי הרשום בזכרונני חרי זה כבר כמה וכמה שבועות שנמצאת בכלגיא
וחנה אין צועקין על העבר, ולא באתי אלא להביע תפיהתי-על היחס הסודר להינוד לט
עלדור הצעיר, ובפרט מויר סוד כזו שכנה מבית אביש, ועברו כל הנטינות במדינתם
לפנים וצדדו כהם. ובחג-בבג לפוגל, הנה אם לדעתי תשפע, חרי תיכף לקשלת-סכתני זה
היינו ~~המדינות~~ יום אם אפשר-תספ לאהיק תיז, ואם סאיזה סיבה אי אפשר לנסוע
באכו' חרי תשום, ובמילא תוכל לבוא כפי פרישת תלמי' ביום יז' אלול או כניס יום
או יומים לאחר זה, וחשייית יצליחה לפלאות את החסר, ויזכה את כל סגל המורים-ות
דרשת אחלייוסף יצחק ליובאוויטש אשר באהיק תיז-לעבוד כולם שכם אחד ובלב אחד
להקמת תלמידים-ות שיהיו לתפארת.

המחכה לבשורה טובה ובברכה כתיבה וחתימה טובה

בשם כניס אדמו"ר שליט"א
4.16.16
סזכיר

מכתב מיוחד מהרבי לסבתא של הכלה מרת זעלדא נמס ע"ה
המתפרסם כאן לראשונה

ב"ה. יא' אלול תשט"ו
ברוקלין

ברכה ושלום!

במענה על מכתבה מב' אלול, בו כותבת אודות עבודתה בהרשת והיחס שבינה ובין ההנהלה, ומסיימת בהנוגע להתחלת זמן הלימודים עתה. אבל קישור שני הענינים אינו עולה יפה כי הרי בעצמה כותבת, אשר לא ידעה שבתי ספר הרשת יקדימו הלימודים לחמשה באלול אבל אמרה כי יהי' במועד הרשמי היינו בי"ז אלול, והרי גם הנהלת הרשת דורשת מאתה לבוא לזמן זה ואם כן - אפילו לדברי' הצדק אתם. נוסף על זה שמכמה שבועות שהודעת ליאה"ק ת"ו שבודאי יאריכו בזמן הלימודים בבתי ספר הרשת הן מלפניו והן מלאחריו - היינו שיסיימו במאוחר לאחר מועד הרשמי ויתחילו במוקדם קודם למועד הרשמי. ומה שכותבת שדברה עם מנהל הבית ספר שלה מלפני כמה וכמה שבועות אשר בדעתה להאריך בביקורה עד לאחר התחלת הזמן אפילו הרשמי, הנה אין זה מסמכותו של מנהל בי"ס אחד להחליט בזה מבלי לשאול דעת ההנהלה כללית. ועוד זאת - בהביא בחשבון אשר ענין החינוך הכשר היא מלאכת שמים, הרי גם אם אפילו הנהלת הרשת לא היתה מנגדת לאיחור ביאתה, היא עצמה אינה יכולה להסכים על זה, כיון שכותבת שמצלחת בעבודתה, ומובן שאי אפשר לדעת אם הממלא מקומה גם הוא יצליח נוסף על זה שלכל מחנך ידוע שחילוף מורה באמצע הזמן אינו משפיע לטובה על התלמידים/תלמידות. ובפרט שאין הדיון שבכדי לבוא להתחלת הזמן הי' ביקורה מתצמצם לאיזה ימים בלבד, כי כפי הרשום בזכרוני הרי זה כבר כמה וכמה שבועות שנמצאת בבלגיא. והנה אין צועקין על העבר, ולא באתי אלא להביע תמיהתי על היחס המוזר לחינוך (?) הדור הצעיר, ובפרט מוזר מצד כזו שבאה מבית אנ"ש שעברו כל הנסיונות במדינתם לפנים ועמדו בהם. ובנוגע לפועל, הנה אם לדעתי תשמע, הרי תיכף לקבלת מכתבי זה היינו באותו יום אם אפשר - תסע לאה"ק ת"ו. ואם מאיזה סיבה אי אפשר לנסוע באני' הרי תטוס, ובמילא תוכל לבוא כפי דרישת (?) ביום יז' אלול או עכ"פ יום או יומים לאחר זה. והשי"ת יצליחה למלאות את החסר, ויזכה את כל סגל המורים=ות דרשת אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש אשר באה"ק ת"ו - לעבוד כולם שכם אחד ובלב אחד להקמת תלמידים=ות שיהיו לתפארת.

המחכה לבשורה טובה ובברכת כתיבה וחתימה טובה

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
א. קווינט
מזכיר

פענוח המכתב

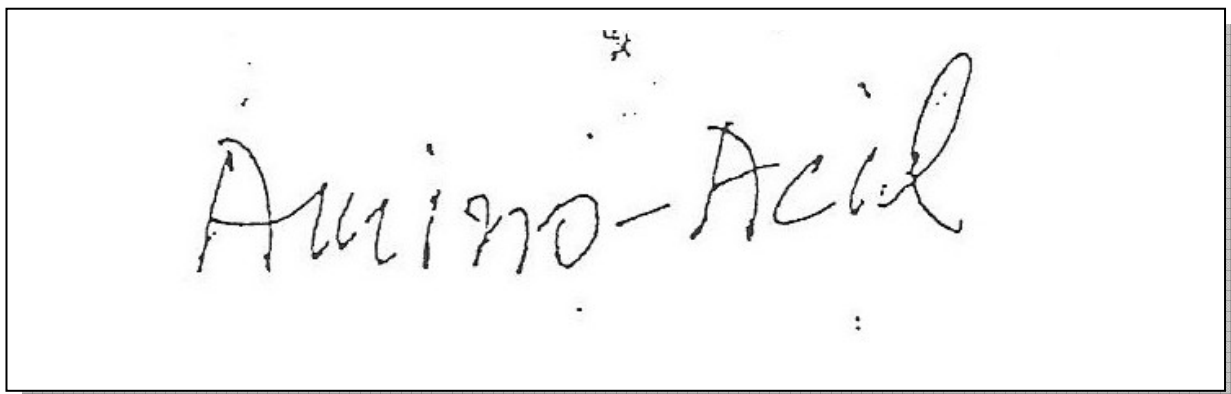
הרה"ת ר' יוסף יצחק שי' צייטלין (אבי החתן) נולד במונטריאל. כשהגיע לגיל שתינוק כבר מתחיל לדבר, הנה יוסף יצחק הקטן לא דיבר אף מילה. אף לאחר ביקור אצל רופא לא יכלו למצוא הסיבה והתרופה לזה.

בתקופה ההיא נסעה אמו מרת רבקה תחי' לחצרות קדשינו להשתתף בכינוס נשי חב"ד שנערכת מדי שנה לפני חג השבועות. כידוע, הרבי הי' משתתף בכינוס באמירת שיחה לנשים, ואחרי השיחה היו הנשים עוברות לפני הרבי לבקשת ברכה וכו'.

מרת צייטלין ניצלה ההזדמנות לבקשת ברכתו הק' עבור בנה שטרם התחיל לדבר. הרבי הציע לה ליתן לבנה איזה תרופה בנקבו את שם התרופה.

בעת שהרבי נקב את שם התרופה חשבה מרת צייטלין לעצמה שהיא לא תזכור את זה. להפתעתה, באותו רגע כתב הרבי את שם התרופה על פתק, ונתן לה את הפתק.

כשחזרה למונטריאל וביקשה להשיג התרופה, הנה בתחילה אמרו לה לא להשתמש בזה ואינה תרופה טובה אף שבעבר כן השתמשו בזה. כמוכן שהתעקשה והשיגה התרופה ונתנה לבנה, ולאחרי כמה שבועות התחיל הילד יוסף יצחק לדבר במבטא הרגיל.

AMINO – ACID

שם התרופה בכת"ק של הרבי בפרסום ראשון

החתן (משמאל) עם אביו ואחיו שי' עוברים אצל הרבי
בחלוקת דולרים אסרו חגה"פ תנש"א

הכלה עם אבי' שי' עוברים אצל הרבי
בכוס של ברכה מוצאי שמח"ת תשנ"ב

ג.ב. אהרן (ה'תר"ל)

תולדות ימי חייו

סיפורים, אמרות וזנהגות

מהרה"ח הרה"ת

הר"ר יחזקאל פייגין הי"ד

מבחירי התמימים דלויבאוויטש

מזכיר כ"ק אדמו"ר מוהר"י"ע נ"ע

גיסו של אבי זקנו של החתן

משפחת פייגין הי"ד

ראשי פרקים מתולדות ימי חייו

ר' יחזקאל פייגין נולד לאביו ר' שמואל¹ בעיר לוקימא אשר ברוסיה הלבנה, לערך בשנת תרנ"ה.

למד בליובאוויטש עד שנת תרע"א, שם כינוהו "חאטשע לוקאמלער". הי' מכותבי ההנחות ומראשי החוזרים. בתקופת לימודיו בישיבה נחשב כ"משכיל" בחסידות.

בשנת תער"ב יסד כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע ישיבת תורת אמת בחברון עיה"ק, והי' הוא מהתלמידים שם עד שנת תרע"ד שאז חזר ללמוד בליובאוויטש.

בשנת תרע"ח התגורר בקרעמענטשוג והי' בחור מלמד אצל משפחות האחים החסידים ר' נתן ור' מנחם מענדל ע"ה גורארי'.

בין השנים תרע"ח – תרפ"ב נשא לאשה את מרת סאשא צייטלין בתו של הר"ר יהודא ליב צייטלין מזוראוויץ².

אחר נישואיו המשיך להתגורר בקרעמענטשוג עד חורף תרפ"ב שאז מחמת הרעב עבר לגור בעיר חותנתו בהומיל.

במשך השנים נולדו לו ארבע בנות ובן אחד: מאשא, רחל, חנה, עלקא ושמואל ליב.

בהיותו בהומיל ביקש ממנו ר' ישראל דזייקאבסאהן להיות משפיע בישיבה שנפתחה אז בהומיל.

על פתיחת הישיבה בהומיל ועל התמנותו למשפיע, כותב הרבי ריי"צ בח' שבט תרפ"ב: "בהומיל נפתחה ת"ל ישיבה בשם מערכת תו"ת דליובאוויטש אשר בהומיל (ע"ח העיר) תחת הנהגת תלמידנו הרב ר' יחזקאל שי' פייגין אשר בא שם והשי"ת יהי' בעזרם".

ובכ"ב שבט כותב: "בעיר הומיל התמים ר' יחזקאל שי' פייגין והת' ר"י שי' פארעצקין³ בהשתתפות אנ"ש שי' יסדו ישיבה בשם "תומכי תמימים" דליובאוויטש ג"כ על הוצאת העיר".

אודות הנ"ל מספר ר' ישראל ע"ה דזייקאבסאהן בזכרונותיו:

"בשמח"ת תרפ"ב התעוררנו לעשות מחלקת תומכי תמימים בעיר הומיל. שלחתי מכתב אל כ"ק אדמו"ר הריי"צ נבג"מ בשם אנ"ש שבקשתינו לתת לנו רשות לפתוח ישיבה בהומיל ושישלח לנו ר"מ. בקשנו שישלח לנו את ר"י הלוי לוי' מנעוול, כ"ק אדמו"ר השיב לנו וזלה"ק "בשמחה קראתי את מכתב

¹ אחיהם של הרב גרשון (חמיו של ר"א פריז), פלונית (אשת ר' ניסן קליבנוב ואמה של זיסא אשת הר' יוחנן גארדאן), ובליומא (אשת הר' יחזקאל הימלשטיין).

² ואחותם של הרב אהרן אליעזר, זלמן, אברהם חיים, רפאל, חיי (אשת ר' שלום פוזנר), ועלקא (אשת ר' זעליג גוכמן).

³ הוא הריי"צ דזייקאבסאהן.

תלמידנו היקרים יחיו ע"ד הישיבה אשר יסדו במחנם, ובאות נפשי הנני מעטרה בשם "מערכת תו"ת דליבאוויטש אשר בהאמי". אמנם לא השיב אודות שילחו הר"י לוי"ן לר"מ, ואמר שישלח את מישהו. בינתיים בא אלינו ר' יחזקאל פייגין ז"ל כי הוא התחתן עם אחות גיסי ר' אהרן אליעזר ע"ה צייטלין. בתחילה הי' דר בקרעמענטשוג והי' מלמד אצל משפחת גורארי, אך כשהתחיל הרעב לדחוק אותו (ועסק הפאפיראסן של משפחת גורארי חדל) בא לבית חותנתו בהומיל. התדברנו עמו והסכים לקבל משרת ר"מ בישיבה וגם כ"ק אדמו"ר הרי"צ נבג"מ הסכים עליו".

עד הקיץ של אותה שנה הי' משפיע בהומיל, ובקיץ תרפ"ב נתמנה למשפיע ומנהל ישיבת תו"ת בפולטבה, שם הי' המצב ירוד בין בגשמיות ובין ברוחניות בגלל שלא הי' שם מנהל ומשפיע מתאים, וכשנשלח לשם הרי"פ אז התחיל המוסד לפרוח ולשגשג.

על העתקתו מהומיל לפולטבה מספר ר"י דזייקאבסאהן: "אחר חה"פ [תרפ"ב] התחילו הרדיפות על דת להתחזק והתחילו הגזירות על ישיבות וחדרים... אני חליתי מחג הפסח, כששבתי לאיתני וראיתי את המצב בהישיבה ונתיעצנו מה לעשות והוחלט אצלנו לשלוח את רי"פ למוסקבא (כא"ש [כבוד אדוננו שליט"א] הי' אז במוסקבא לרגלי עניי הכלל) לשאול ע"ק [עצת קדשן] מה לעשות. וכ"ק אדמו"ר נבג"מ עכב אותו ושלח אותו לפולטבה לנהל את ישיבת תומכי תמימים המרכזית אשר לא הי' אז מי שינהל אותה, ונשארו בידים רפויotes. התמים ר' ברוך דוכמאן הי' בקיץ מסייע להרי"פ ואמר שהוא מקבל ע"ע להמשיך הנהלת הישיבה".

על אותה תקופה כותב רי"פ לר"י דזייקאבסאהן: "בשנת תרפ"ג בעת אשר עבדתי בתו"ת, אשר באמת היתה אז עבודתי מוכרחת ביותר לתו"ת ובמדה ידועה היתה אז ההתעסקות במסירה ונתניה יתירה, ופתאום הרגשתי חלישות יתירה ושיעול גדול, ודרשתי ברופאים ואמרו אז כי ח"ו זהו טיחאטקע, ופחדתי ביותר, וראה כ"ק כי עשה עלי רושם גדול ונפילת הרוח, וראה שיפעול על העבודה תו"ת, הנה לא בקשתי מאומה, רק בשמח"ת בעת השמחה גדולה דבר עמי כ"ק הרבה מזה, ואמר אח"כ "איך בין בא דיר בטוח?" והשבתי: "ודאי כן", ואמר: "טו וואס מען דארף און איך נעם אויף מיינע פלייצעס", ואח"כ אמר לי ביחידות, שזהו זמן של שמח"ת, און עס האט זעך ארויס גערופין".

על תקופת פולטבה מספר ר' לייבל כהן ע"ה שנמנה בין התלמידים שלמדו בפולטבה בתקופה ההיא: "לעתים קרובות מאד התוועדו עם המשפיע הרה"ח ר' יחזקאל ז"ל. ביום ההילולא של אדמו"ר נבג"מ ב' ניסן לא הי' המשפיע הרי"פ ז"ל בפולטבה, כי נסע לאיזה מקום והתוועדו התלמידים ביניהם. אח"כ בא לזמן קצר, וקרוב לחגה"פ נסע לביתו לעיר הומיל" (כנראה שרק רי"פ עצמו עבר לפולטבה אבל ב"ב נשארו בהומיל).

בחורף תרפ"ג נסגרה הישיבה בפולטבה ע"י הג.פ.או. והישיבה עברה לנעוול ע"פ עצת כ"ק, ושם היו למשך כמה ימים עד שהיעווסעקן עלו על עקבותיהם והישיבה עברה לחרקוב, וכן הרי"פ עבר לחרקוב.

על ה"ישיבה" בנעוול והעברתה לחרקוב סיפר ר' בנימין ע"ה גורודצקי: "בל"ג בעומר התוועדו הבחורים בביתו של ר' גרשון דוב לוי"ן, ובאמצע ההתוועדות הגיעה המשטרה ואסרה את כולם, פרט להרי"י פייגין אשר הספיק להתחמק וברח חזרה לרוסטוב. כאשר הר"י פייגין הי' אצל רבינו, אמר לו לנסוע לחרקוב ולהעביר לשם את הישיבה".

כאשר הגיע לגור בחרקוב התאכסן קרוב לשנה אצל הרה"ח הר"ר אהרן תומארקין ע"ה.

בחרקוב הי' המנהל ומשפיע דא"ח. בהזדמנות מסוימת הגיע הרה"ג המקובל רלוי"צ נ"ע שניאורסאהן עם בנו [כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו] לחרקוב, וביקרו בהישיבה, ורלוי"צ שוחח עם הרי"פ שעה ארוכה.

לחג השבועות תרפ"ג נסע לרוסטוב, והוא הי' ה"חוזר".

הישיבה בחרקוב התקיימה רק חצי שנה (קייץ תרפ"ג) ובחודש תשרי תרפ"ד החליט הרבי ריי"צ להחזיר את הישיבה אליו לרוסטוב.

על הישיבה ברוסטוב מספר ר' לייבל כהן ע"ה: "אחרי ש"ק פ' בראשית ששמענו בש"ק מאמר מאדמו"ר המתחיל בראשית ברא וכו'. הנה תיכף אחרי ש"ק הי' פקודה מהרי"פ שעד ג' ימים ידעו כל התלמידים את המאמר בע"פ, ואח"כ הי' זה בתור סדר שבכל ש"ק צריכים לדעת בע"פ המאמר ששמעו מאדמו"ר בש"ק, והסדר הי' כך, אדמו"ר הי' אומר אז דא"ח בימות החורף תיכף אחר הדלקת הנרות לפני קבלת שבת, ואנ"ש הבעלי בתים היו מקבלים שבת בבית אדמו"ר, ואנו תלמידי הישיבה הלכו להישיבה שברחוב וואראנצאווסקי, והיו חוזרים המאמר, החוזרים הראשים היו ר' יודא עבער, ר' חאטשע פייגין ודוב בער קורניצער ז"ל. בש"ק בבוקר לפני התפלה היו נכנסים הרי"פ ור"י עבער ועוד ב' או ג' בחורים מהקשישים לחזרה לחדר אדמו"ר, וא' מהנכנסים הרי"פ או ר"י עבער הי' חוזר לפניו המאמר ואדמו"ר מתקן, מזכיר מה שהחסירו וגם מסביר באיזהו מקומן".

הישיבה ברוסטוב התקיימה רק חודשים אחדים, ובחורף תרפ"ד עבר הרבי ריי"צ ללנינגרד, וגם הישיבה הוכרחה לעזוב אז את רוסטוב. הישיבה עברה שוב לחרקוב ולאח"ז נפתחה מחלקה גם בנעוול. רי"פ הי' משגיח בישיבה בחרקוב, והמשפיע ר' ניסן נמנוב (שהי' אז תמים בשנות העשרים המוקדמות) סייע לרי"פ בפיקוח על סדרי הישיבה, בתקופה יותר מאוחרת התווסף לצוות הישיבה הרה"ח ר' שנ"ז אלפרט (המכונה ר"ז קורניצער), הוא כיהן כמשגיח לנגלה, ואילו ר' חאטשע ור' ניסן כמשגיחים לחסידות.

בנוסף לעבודתו בישיבה בחרקוב הי' גם מנהלה הראשי של כל הסניפים דתו"ת (קרעמענטשוג, ראמען, אסטאשקאוו, פולוצק, וויטבסק), והי' נוסע מזמן לזמן לכל אחד מהסניפים ואל הרבי ריי"צ להתיעץ בדרכי הנהלת המוסד.

הישיבה בחרקוב התקיימה עד ר"ה תרפ"ז, ולר"ה תרפ"ז נסעו כולם היינו כל התלמידים עם המשגיח, הרי"פ עבער והמשפיע הרי"פ להרבי [ללנינגרד], ושם נחרץ שהישיבה תעתיק מושבה לעיר נעוול. הטעם לא הי' ידוע, אבל אמרו שהרבי חפצו ורצונו הי' שתהיה הישיבה סמוכה למקום מושבו. בנעוול הי' המשפיע הרי"פ.

בנעוול נהג הרי"פ להתוועד עם המלמדים המקומיים בכל שבוע.

בשמח"ת תרפ"ז דיבר אתו הרבי ריי"צ ביחידות. על אותה יחידות כותב אל ר"י דזייקאבסאהן: "אטול רשות לעצמי לגלות לך דברים אחדים שנאמרו לי בהיכל קודש הקדשים בשמח"ת בהאי שתא. לאחר אריכות השיחה אצל השולחן נכנס להיכלו, והכנסתי שנים מבני⁴, כידוע לך שבש"ת הי' נכנסים לקבל ברכה הידוע על ענין שעל זה הי' ידך עקומה מעט⁵ ואחר שקבלו הברכה נשארתי לבדי עמו, ואמרתי

⁴ לכאורה הכוונה לתלמידים, כי היה לו רק בן אחד.

⁵ פטור מהצבא.

שמבקש אני ברכה על כללות תו"ת שלא יהי' מניעות ועיכובים על לימוד התורה (שבקיץ סבלנו מעט באיזה מחלקות מזה), (וישב והי' ניכר אז על פניו וויא אין א העכערין עולם) והשיב לי בזה"ל: "חאטשע וואס איז שייך אויף דעם א ברכה (מהמשך דבריו הי' מובן שהכוונה שהלא זהו נסיונות און מיא מאנט העכער כמו מסי"נ) נאר אברהם אבינו איז זיך ניט גיגינגען מוסר נפש זיין דער מס"נ איז געווען ממילא" זה הי' לשונו. ואמר הסבר ע"ז בעצמו, אך בזה אכתוב לך רק הענין ותורף לשונו הקדוש, והתחיל, רבי עקיבא איז זיך גיגינגען מוסר נפש זיין, הי' מקהיל קהלות ברבים וויילע ער האט גידארפט מס"נ, ודיבר אז אריכות, אבל אברהם אבינו איז געווען דער מס"נ בדרך ממילא, וביאר זה שהיינו שענינו הי' לא למסור נפשו כ"א לגלות אלקות, אויב דארף צוא ליב דעם גיין אין פייער דארפ'ן גיין, ואמר שכאו"א בענינו הוא לימוד התורה ברבים אויב מיא דארף מס"נ איז מס"נ, והי' זה מענה על בקשתי. ואח"כ אמר דאס שטייט ערגעץ ניט אין חסידות (זה ההפרש בין המס"נ) דאס האט מיר דער טאטע גיזאגט נאך הסתלקות (ניכר הי' שזה הי' שאלה אודות אופן ההנהגה עם הגזירות), ואח"כ דיבר עוד דברים שלא ניתן לגלות. ואח"כ אמר היינטיקער יאהר דארף האבין א ברכה מיוחדת על חיים פרנסה ובריאות הגוף לנו ולכל ישראל. הזכרתי לך כל זה להיות כי דברים שראו עיני ולא זר (כתבי ראו כי הייתי עומד אז במצב כזה שיכולתי לומר שרואה הנני עליו, ובאמת בעת שאמר דער טאטע האט גיזאגט בהביטו על עצמו, דא איז דאך איצטער קיין בשר ניטא).

כאמור לעיל הי' הרי"פ מנהלה של סניפי ישיבות תו"ת המפוזרים בעיירות שונות ברוסיה, ולצורך זה הרבה לבקר את רבנו והי' נוסע לבקר המוסדות, ולאחר שהי' נוסע לבקר את המוסדות הי' בא אל רבנו לדון בדרכי ההנהלה. אחר חגה"פ תרפ"ז בא אל רבנו, ובט"ז אייר כותב אל ר"י דזייקאבסאהן: "מכתבך הגיעני עוד בימי החג ולא השבתי לך כי נצרך לי להיות אצל ידידנו אחר החג, כי בהיותי קודם החג לאחר נסעי לבקר כל מחלקות עסקינו חרקוב, קרעמענטשוג, ראמען, פולוצק, הייתי למסור פרטי המצב, אמר לי לבוא אחר החג עוד הפעם לדבר בארוכה, כי אז קודם החג הי' ידידנו חולה במחלת אנגינע וישב בהספאלנע ולא קיבל על יחידות רק אותי מחמת הענינים הכללים".

לאחר מאסרו של המזכיר הרב אלחנן דוד מרוזוב, נשאר עם רבנו המזכיר השני ר' חיים ליברמן, עד ליל מאסרו של רבנו בט"ו סיון שבאותה לילה נאסר גם הוא. הוא עצמו לא הספיק למלאות את כל עבודת ההתכתבות והתמנה לשעה הר"ר יחזקאל פייגין למלאות את מקום הרא"ד מרוזוב.

על התמנותו למזכיר כותב ר' חיים ליברמן אל הר"י דזייקאבסאהן בכ"ד אייר: "הרא"ד שי' עדיין אינו בקו הבריאות [נאסר] והשי"ת ישלח לו רפו"ש בקרוב... ולהוראת שעה הנה הוסדר אשר בענין זה יבוא עמהם בכתובים רי"פ שי' מנעוול... וע"ד שאלתו עם מי יבא בכתובים, הנה לע"ע (עד אשר יסודר הכל פה אי"ה) יבוא בכתובים עם הרי"פ שי' כאמור".

על התמנותו למזכיר מספר ר' יהודה ע"ה חיטריק בזכרונותיו: "בקיץ תרפ"ז בא המשפיע רי"פ לחרקוב. סיבת בואו לחרקוב אמר שבא לבקר סדרי הלימודים במחלקה שנמצאה אז בחרקוב. האמת היתה שכ"ק אדמו"ר חפץ באיש חכם להיות נאמן ביתו ודרש מאתו לבוא אליו, והסכים ר"י ע"ז, ובא לחרקוב לסדר ניירות לאישור היציאה מרוסיה. בבואו סדרו לכבודו התועדות".

גם כאשר עזב הרי"פ את נעוול עדיין היתה הישיבה קיימת ור' ניסן נמנוב הי' המשפיע במקום הרי"פ.

כשרבינו נאסר כתב מכתב בו הי' כתוב "עיין בבראשית לט, כ". (שם כתוב "ויקח אדני יוסף אותו ויתנהו אל בית הסהר").

בחודש כסלו תרפ"ח יצאו הרי"פ וב"ב את רוסיא והגיעו לריגא שם התגורר הרבי ריי"צ. הנהלת הישיבות עברה להוועד שנתמנה - ר"י עבער, זלמן קורניצער, ור' ניסן נמנוב.

בכ"ב טבת תרפ"ח כותב הרבי ריי"צ להר' אלי' סימפסאן: "בכל הענינים הנאמרי' במכתבו וכן בכללות הענינים מלאתי ידי ידידנו הרי"ף שי' אשר יכתוב עליהם בפרטיות".

בחודש אייר תרפ"ח מינה הרבי את הרי"פ על גביית מעות המעמד וניהול הקופה. וכך כותב הרבי ריי"צ אל הרי"פ בי"א אייר: "ידידי הכי נעלה הרב וו"ח אי"א מוהר"ר יחזקאל שי' שלום וברכה! בזה הנני ממלא ידיו לבוא בכתובים עם ידידנו אנ"ש שי' בכל אתר ואתר המתענינים לדעת ממצבנו הפרטי וחפצים לסדר בעזרתו ית' את דבר המעמד בסדרו הראוי מעמד קבוע ומסודר. כך הנני ממלא ידו לחתום הקבלות על כל שילוחי סכומי המעמד הנשלחים ומתקבלים על שמי ולברך את העושים והמעשים, בשם הוד כ"ק אבותי רבותינו הק' זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע ובשמי אשר בגלל הדבר הזה יברך השי"ת אותם ואת ביתם ואת זרעם ואת זרע זרעם יחיו בהשפעת חיים וברכה מרובה בגשמיות וברוחניות ויאהיל עליהם אור זכות קדש הקדשים מנפש ועד בשר. ידידו הדו"ש ומברכו".

ובאותו יום כותב הרבי ריי"צ אל "ידידנו אנ"ש": "המקושרים באילנא דחייא, והמשתוקקים למלאות בקשת הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, בדבר החזקת בני בתינו יחיו וחפצים לדעת בכל עת ממצבנו באשר הוא, הנה מלאתי ידי ידידנו הרב וו"ח אי"א מוה"ר יחזקאל שי' פייגין, היודע מצב הענינים, שיבוא בכתובים עם אנ"ש שי', לסדר בעזרתו ית' התמיכה האמורה כפי הראוי, במעמד קבוע ומסודר, ואשר הוא יחתום את הקבלות על שילוחי התמיכה הנ"ל הנשלחים על שמי, ובגלל זאת יאהיל עליהם זכות קדש הקדשים, ויתברכו הם ובני ביתם יחיו, בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר".

הרי"פ הרבה לכתוב מכתבים בדבר הקופה הזאת לאנ"ש ברחבי תבל, בעיקר לאגודת חסידי חב"ד בארה"ב, שמהם באה עיקר התמיכה.

הי' מעדי שטר התנאים של הרבי והרבנית בו' כסלו תרפ"ט (קישורי התנאים נערכו בריגא). הוא השתדל מאד להגיע להשתתף בחתונת הרבי והרבנית אך אחרי רוב השתדלות הכא והתם מוכרח הי' להשאר בריגא.

גם בשטר התנאים של חתן הרבי הרי"צ הרה"ת מנחם מענדל והרבנית שיינא הארנשטיין, בל"ג בעומר תרצ"ב, הי' הוא אחד מהעדים.

בשנת תר"צ נסע עם ר' חיים ליברמן לאמריקא ימים אחדים לפני הרבי ריי"צ להכין את ביקורו.

הרי"פ נדד עם הרבי ריי"צ לוורשה בקיץ תרצ"ג, ולאטוואצק בקיץ תרצ"ה.

בקיץ תרצ"ה התחיל להופיע הקובץ "התמים" שיצא מזמן לזמן ע"י איגוד תלמידי התמימים, קובץ זה ששמונה חוברות ממנו הופיעו עד מלחמת העולם השני' הי' ראש וראשון לכלי המיבטא השונים של תנועת חב"ד, גליונות התמים היו מרובי כמות, והעיקר גדושי שפע רב של חומר רב תוכן, בהשראתו הישירה ואף בהשתתפותו האישית הרבה של כ"ק הרבי ריי"צ אשר העניק לכל גליון חומר רב מארכיונו. א' המדורים בהקובץ הי' מדור להערות וביאורים בתורת החסידות בשם "שערי חסידות" בעריכתו של הגאון החסיד הרב יחזקאל פייגין, שאף הי' כותב פלפולים בחסידות מזמן לזמן.

כנראה שלפעמים הי' סועד על שולחן הרבנית שטערנא שרה. ר' ישראל דזייקאבסאהן הי' באטוואצק בחודש מנ"א תרצ"ז וכך מספר בזכרונותיו: "באחד הימים ההם הזמינה אותי הרבנית הזקנה (מרת שטערנא שרה אשת אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע) לסעודת ערב, ויחד איתי הזמינה את המזכיר הרה"ח ר' יחזקאל פייגין".

בשנת תרצ"ד, נתייסדה ישיבת "זכרון יוסף" בעיר דאנקרא (היא גוסטינא) שבה כיהן כראש ישיבה הר"ר ישעי' חנוך ברכה. בתקופה מסויימת כיהן שם כמשגיח. ובשנות ת"ש - תש"א הי' מבקר שם לעתים.

בפרוץ מלחמת העולם השני' בחודש אלול תרצ"ט עבר הוא וב"ב לווארשא יחד עם הרבי ריי"צ, לצאת משם לריגא.

בווארשא היו נמצאים בבית שאר בשרם ר' הלל צייטלין⁶.

הם ניצלו ובאו יחד עם הרבי ריי"צ מווארשא לריגא, ובה' טבת ת"ש הגיעו לריגא. ובי' טבת כותב לגיסו הרב שלום פוזנר: "ב"ה אשר הגיענו והחיינו ליום הזה אשר נוכל לבשר כי נשארנו בחיים, אנו וכל ב"ב ובראש כל אנ"ש עטרת ראשינו כ"ק אדמו"ר שליט"א אין ביכולת אנושי לתאר בכתב או בדיבור כל העבר עלינו במשך קרוב לארבעה חדשים האלו, כחדש ימים היינו תחת מבול החצים ובין מאכולת אש אשר נאחזו בה בתי העיר, ועם זה מצוקת הרעב והפחד, לא פעם עלה לטלטל עצמינו ממקום למקום מחמת כי אחז האור במקום שהיינו בו".

רי"פ וב"ב לא הצליחו לצאת לארה"ב יחד עם הרבי ריי"צ, על אף שרשיונות כניסה לארה"ב היו להם, ונשארו בריגא.

בי"ב אד"ר כותב שוב אל גיסו ר"ש פוזנר: "דבר הנסיעה שלנו עדיין איננו ידוע, כי מחפש הנני מקור לההוצאות הדרושות. נתדברנו עם האיאס, ומקוה הנני אשר בקרוב אי"ה יהי' האפשרית לזה. תודה לה' עבור הויזיעס. נסיעת כ"ק כפי הנראה תתכונן אי"ה ביום 4 מארץ מפה (ולפי זה לא יעלה לנו לנסוע ביחד עם כ"ק)". בפועל נדחתה נסיעתם.

בג' אד"ש כותב לרח"ה האוולין "בדבר נסיעתי הנני מקוה שליום 5 אפריל אוכל אי"ה ג"כ ליסע".

משום מה נדחתה הנסיעה גם אז, ובער"ח ניסן ת"ש כותב הרי"פ אל ר' מאיר אשכנזי: "אני לא נסעתי יחד עם כ"ק לסיבה, עדיין לא הי' האפשרות כי ההוצאות מרובות המה והי' דרוש השתדלות ובעזר ה' אקוה ליסע ג' ניסן אי"ה". לפועל גם בג' ניסן לא נסעו ונשארו בריגא.

בט' ניסן ת"ש כותב אליו הרבי ריי"צ: "יום יום חכיתי להתבשר מנסיעתם צלחה... והשי"ת יוליכם כשורה ויביאם צלחה בגשמיות וברוחניות... השי"ת ישלח רפואה לזוגתו תי' ויחזק בריאותו ובריאות ילידיהם יחיו ויגדלו לתו' חופה ומעש"ט מתוך פרנסה בהרחבה ותהי' נסיעתם כשורה ובואם להצלחה בגו"ר".

⁶ בן ר' אהרן אליעזר אחיו של ר' אברהם חיים. רא"ח הי' אביו של ר' יהודא ליב חמיו של הרי"פ.

בי"ג ניסן ת"ש כותב הרבי ריי"צ אל הרה"ח ר' מרדכי חפץ: "מצורף בזה מכתב להרי"פ שי'. והי' אם עדיין ימצאנו בריגא ייטיב למסרו אליו ובאם לזמן ההוא כבר יצא לדרכו צלחה לנויארק אזי יפתחנו כבודו שי'".

כנראה שהתקוה היתה שבשעה זו כבר הצליח לנסוע מריגא לארה"ב.

התקוה לגאולתו היתה חזקה עדיין, ובכ"ה תשרי תש"א כתב הרבי ריי"צ לר"י חסדן בשטוקהולם: "אודות ידי"ע הרי"פ... השי"ת יעזר שיוכל לבוא בקרוב עם ב"ב שי' אלינו בנקל וכשורה בגו"ר". ובכ"ח תשרי תש"א כותב להרי"פ: "במענה על מכתבו הנה חלק ממכתביו אלי וממכתבי אליו בטח נאבדו בדרך הילוכם, ועל כמה מהם לא עניתי בחשבי שעד שיגיע מכתבי אליו בטח יסע בעזה"י לדרכו צלחה".

באותה שעה כבר נכבשה ריגא ע"י הרוסים, והוקלשה אפשרות היציאה משם, וכך אנו רואים באגרות כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע במשך חורף תש"א איך שממכתב למכתב דועכים תקוות הצלה. בב' מ"ח כותב אליו שוב הרבי ריי"צ: "היום קבלתי מכתבו והנני מצטער על תוכנו, בטח קבל מכתבי העבר אשר מפה נעשה כל מה שאפשר לעשות... והשי"ת יחוס וירחם שיקבלו במהרה התעודות הדרושות ויזמין להם כל הדרוש לנסיעתם צלחה ותהא נסיעתם כשורה בכל הפרטים ויבואו צלחה בגשמיות וברוחניות".

היו מאמצים רבים להוציאם מריגא (וכן להוציא עוד חסידים) אבל כל המאמצים עלו בתוהו ונאלצו להישאר בריגא ושם נספו ע"י הנאצים ימ"ש וזכרם.

המאמצים להצלת החסידים הנצורים בריגא נמשכו כל העת, בכל הכיוונים האפשריים. אחת הדרכים היתה באמצעות הרה"ג הרה"ח ר' יעקב ישראל זובער ז"ל, שכיהן באותה תקופה כרב בשטוקהולם בשבדי' וזכה להציל יהודים רבים מציפורני הנאצים ימ"ש. בשלב מסויים הגה הרב זובער ז"ל תוכנית נועזת – לארגן טיסת חירום מריגא לשטוקהולם שבה ישתתפו יהודים חשובים רבים, ביניהם גדולי החסידים כמו ר' איצ'ע מתמיד, ר' מרדכי דובין, ר' חאצ'ע פייגין ואחרים, הרב זובער שקד על הכנת התוכנית ימים ולילות, והשקיע בהצלחתה מאמצים רבים, אך לבסוף נחל אכזבה קשה, בשטוקהולם כיהן "רבינר" רפורמי מסויים, שהתנגד להגירת יהודים דתיים לעיר, והוא טרף את הקלפים ממש ברגע האחרון. הנוסעים כבר היו בנמל התעופה בריגא כאשר ההודעה (או מוטב לומר "ההלשנה") הגיע משבדי' אל שלטונות נמל התעופה בריגא. הטיסה בוטלה וכל אותם חסידים נאלצו להישאר בריגא ולבסוף נהרגו עקיה"ש.

בי' כסלו תש"ב, הגרמנים עשו "אקציה" והובילו הרבה יהודים לבית הכנסת. יהודים אחרים הועמדו מסביב, כדי לצפות במחזה הנורא, הם ראו כיצד החסיד ר' איצ'ע מתמיד הי"ד פותח את ארון הקודש, מוציא ס"ת ואומר "אנו זוכים לקיים מצות מסירות נפש על קידוש ה' ועלינו להיות בשמחה". הוא הניח את ידו האחת על כתפו של הרה"ח ר' אליהו חיים אלטהויז הי"ד ואת ידו השני' על כתפו של הרה"ח ר' יחזקאל פייגין הי"ד ויחדיו יצאו בריקוד כשהם מנגנים את ניגון ההקפות המפורסם, בתוך כך הבעירו הנאצים ימ"ש את בית הכנסת ונשמותיהם של השלושה יצאו בטהרה, יחד עם עוד הרבה יהודים שהיו שם הי"ד.

רנ"ש ששונקין כותב בזכרונותיו: "מסופר כי השלשה היינו הרה"ח ר"י פייגין הרה"ח ר"י מתמיד והרה"ח ר' רפאל גרמנוביטשר מי שהי' רב בנעוול בטרם הצטרף לרבינו בריגא שבלטבי', התחבאו יחד עם עוד אנשים בביהכנ"ס אשר בריגא בעת שהשתוללה המלחמה והגרמנים כבשו את ריגא, המרצחים הנאצים חיות הטרף ההולכים על שנים, סגרו את ביהכנ"ס על מסגר, סתמו את חלונותיו ופתחיו והציתו

אש ביסודותיו. לשונות האש התפשטו חיש מהר בכל ביהכנ"ס אכלו וליחכו את כל אלה אשר ניסו למצוא שם מקלטם ובתוכם צדיקים חסידים וקדושי עליון. ה' ינקום במהרה את דמם השפוך".

בחודש אדר תש"ג עדיין לא ידע כנראה הרבי ריי"צ על הריגתם של החסידים, וכך כותב לר"מ דובין בכ"ג אדר: "ישראל דזייקאבסאן... זוכט זיינע קרובים חאטשען...".

כשהגיע המכתב בתש"ה להרבי ריי"צ בו מתואר הנ"ל, התעלף הרבי ואיבד את ההכרה. וכך סיפר ר' יהודה ליב שי' גרונר: "יום אחד בשנת תש"ה הובהל הרבי לבוא מיד לביתו של הרבי ריי"צ. בבואו מצא את הרבי ריי"צ כשהוא שוכב על הארץ ללא הכרה, והרופאים מתאמצים להשיב את נפשו. לאחר בירור, העלה הרבי שהתעלפות ואיבוד ההכרה אירעו באמצע קריאת מכתב. מישהו מבני-הבית מצא את המכתב מונח על שולחן הרבי ריי"צ, וכשעייין בו מצא שאחד החסידים תיאר בו בפרוטרוט כיצד הנאצים סגרו את בית הכנסת ושפכו עליו נפט, ור' חאטשע פייגין, ר' איטשע מתמיד ועוד חסידים היו בפנים, וכך יצאה נשמתם בקדושה ובטהרה. כנראה, מרוב צערו בקריאת המכתב התעלף הרבי ריי"צ ואיבד את ההכרה".

גם אשתו וב"ב נספו בריגא ע"י הנאצים ימ"ש וזכרם.

כשנפטרה מרת חי' פוזנר אחותה של מרת סאשא (אשת הרי"פ), בכ"ו טבת תש"נ, כתבו בנוסח מצבתה (ראה תמונה מהמצבה לקמן עמוד 44) "ולז"נ אחותה סאשא ובעלה הרה"ח יחזקאל פייגין בנם שמואל ליב ובנותיהם הי"ד", כי לא ידעו שמות הבנות, כשהכניסו את הנוסח להרבי, הרבי כתב שמות כל הבנות.

סיפורים

א. סיפר ר' מענדל פוטרפס: "המשפיע שלי הגה"ח המפורסם ר' יחזקאל (חאטשע) פייגין ע"ה, הי' "אביר לב", אמרו עליו שיש לו לב של ברזל, וכמעט מעולם לא הזיל דמעה מעיניו, גם כאשר המצב הי' קשה – מעבר לקצה גבול היכולת.

בכל זאת שלש פעמים הוא לא החזיק מעמד ופרץ בבכי:

הפעם הראשונה היתה בעת הסתלקות כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע.

הפעם השני' היתה בשנת תרפ"א, כחצי שנה לאחר מכן. כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, שקיבל אז את הנשיאות והתחיל לשקם את ההריסות, התחיל, ע"פ צוואתו של אביו, הרבי נ"ע, לבסס ולהרחיב את ישיבת תו"ת, ובחודש אלול תר"פ פנה אל ר' חאטשע בבקשה שיהי' משפיע בישיבה.

ר' חאטשע סירב, באמרו שאינו מתאים לתפקיד ואינו יכול ליטול על שכמו אחריות כה כבדה.

הרבי ריי"צ הגיב: "ובכן תשאר כאן לחגים, לחודש תשרי הבעל"ט, ואח"כ נראה".

בימים הנוראים ברוסטוב הדוחק הי' גדול. היתה זו השנה הראשונה לנשיאותו של הרבי ריי"צ, והקהל כולו נדחק ושם לב לכל פרט בהנהגותיו של הרבי.

גם ר' חאטשע נדחק בכל כוחו והצליח לעמוד קרוב אל הרבי.

כך עברו להם ימי ר"ה עשי"ת ויוהכ"פ, עד שהגיעה שעת מנחה של יוהכ"פ.

כנהוג קיבל הרבי מפטיר יונה, ושוב הצליח ר' חאטשע לעמוד ממש מול פניו הקדושות של הרבי.

הרבי קרא את ההפטורה בניגון הרגיל, אך ר' חאטשע חש לפתע כי "הרבי מדבר אליו". כל מלה ומלה מההפטורה מכוונת אליו ופולחת אל כליותיו ולבו.

הרבי קורא ו"מתאר באוזני ר' חאטשע", איך יונה הנביא מקבל תפקיד מלמעלה (לנבא על חורבן נינוה), והוא חושש לקבל עליו את האחריות.

הנביא יונה חושש ודואג שמא יחזרו הללו בתשובה, ואז ייגרם "חילול השם" וקטרוג על בני"י. הנביא עולה לאוניה לנסוע תרשישה כדי שלא תחול עליו רוח הנבואה בהיותו בחו"ל ויפטר מהתפקיד האחראי.

ה' מביא רוח סערה על הים "והאני' חישבה להשבר" רב החובל פונה לכולם להתפלל ולזעוק לה', וצועק אל יונה הנביא "מה לך נרדם – קום קרא אל אלקיך". יונה הנביא יודע כי "בשלי הסער הזה".

למרות שמלבדו יש באני' הרבה גוים רשעים עובדי אלילים, הוא לא מנסה "לחפש אשמים" אחרים, הוא יודע כי הכל בגללו. וכך פונה הנביא אל אנשי הספינה ההולכת לתרשיש: "שאוני והטילוני אל הים" – כי רק כך תינצלו מן הסערה.

הרבי ממשיך וקורא, ור' חאטשע מרגיש כי מעיו מתהפכים בקרבו, הוא לא יוכל עוד לשאת זאת. הוא מרגיש שהרבי מכוון אליו כל מילה ומילה והמילים "דוקרות" אותו כמדקרות חרב.

כשהגיע הרבי למילים "כי מלפני ה' הוא בורח" לא יכול ר' חאטשע עוד להתאפק, הוא פרץ בבכי כשכל גופו מרתת, וכל עוד נפשו בו נמלט מהמקום.

אין צריך לומר, כי לא סירב עוד לקבל את תפקיד המשפיע בישיבת תומכי תמימים.

הפעם השלישית היתה כעבור שנים. בשנת תרפ"ז בעיצומם של ימי ההגליות והרדיפות, התמנה ר' חאטשע גם למזכירו של הרבי ריי"צ.

כל המשא העצום של הקמת חדרים וישיבות, ומקוואות, שיעורי תורה וכו' במחלת, נפל על כתפיו. הוא עבד את עבודתו במסירות ונאמנות, ועשה לילותיו כימים למען עניניו הקדושים של הרבי. הוא עבד למעלה מכוחותיו, כמעט לא אכל ולא ישן, כל כולו היה שקוע בעבודת הקודש מתוך מסירות נפש עצומה.

את כל זה נשא על שכמו ללא טענות. אך בעיה חמורה אחת הציקה לו מאוד. הוא לא מצא אף רגע פנוי ללמוד חסידות, שלא לדבר על תפילה באריכות. הוא הרגיש שהוא הולך ו"מתייבש", הרי אי אפשר לחיות ולהיות חסיד ללא לימוד חסידות...

ואז במר ליבו, נכנס באחד הימים ליחידות אל הרבי, סיפר לו על המעיק עליו, והתחנן אך לזאת, שהרבי יתיר לו "רק חצי שעה ביום" ללמוד חסידות, כי בלי זה "חיינו אינם חיים"...

הרבי הקשיב לכל טענותיו ותחנוניו. משסיים ר' חאטשע את דבריו והמתין בדריכות לתשובה, פנה אליו הרבי ואמר: "במקום פלוני עדיין אין ישיבה, במקום אלמוני צריך לארגן חדר, במקום ההוא צריך לעשות כך וכך וכן הלאה..."

ר' חאטשע קלט היטב את התשובה, והבין כי פסו כל סיכוייו – הוא לא החזיק מעמד, ופרץ בבכי חסר מעצורים, שבא מקירות לבו...

הרבי הצטרף אליו בבכייתו. כך, משך דקות ארוכות, בכו שניהם, הרבי והחסיד יחדיו בדמעות שליש. אחרי כן ממושך פנה אליו הרבי ואמר: "אם אנו נעשה מה שמתחשק לנו (וואס עס ווילט זיך), מה יהיה על כל אותם דברים שצריך לעשות? האם זהו רצון העליון?!"

ב. סיפר ר' מענדל פוטרפס: "כשעמדתי להתקבל לתו"ת הי' עלי להיבחן אצל המשפיע ר' יחזקאל פייגין על מאמר חסידות בע"פ. לאחר המבחן, אמר לי ר' חאטשע: "כעת לאחר שהנך בקי במאמר בע"פ, לבטח אתה סבור שאתה שווה משהו. ובכן, דע לך שאצל יהודי זקן פשוט יכולה להיות אמונה טהורה מזו שאצלך".

ג. סיפר ר' מענדל פוטרפס: "למשפיע ר' חאטשע פייגין הי' פעם "ויכוח" עם כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ. הרבי הורה לו לקחת אדם מסויים, שריננו אחריו שהוא "מסור", להיות מלמד בחדר, ואילו ר' חאטשע סירב, בטענה, שהרבי רואה רק את הטוב שביהודים ואינו רואה את הרע שבהם ולכן אינו יכול לפסוק".

ד. סיפר ר' מענדל פוטרפס: "פעם חלה המשפיע ר' יחזקאל פייגין בדלקת ריאות קשה. באחת ההתוועדויות, שנכח בה ר' חאטשע, הורה לו הרבי (מוהרש"ב) נ"ע לומר "לחיים". כידוע ששתיית אלכוהול מזיקה מאד למי שחולה בריאותיו, אבל ר' חאטשע לא התפעל מכך – הוא נטל כוס מלאה משקה אמר לחיים ושתה אותה עד תומה. וראה זה פלא לא זו בלבד שהמשקה לא הזיק לו, אדרבה, הוא הבריא מכך!".

ה. חושך כה גדול הי' בשנים הקשות בברית המועצות בזמן שלטון הקומוניסטים שלחמו בכל התוקף ביהדות ובחסידות אך חסידי חב"ד בראשות הרבי ריי"צ לא נכנעו והמשיכו בדרכי התורה, פתחו מוסדות חינוך, בתי כנסת, מקוואות וכו'.

מסופר שבתוך החושך הזה צעדו פעם מספר חסידים וביניהם הרב החסיד ר' יחזקאל פייגין הי"ד, לפתע הם ראו שוטר ופחדו ממנו מאוד. שוטר כזה יכול לעצור אותם, וללא כל עילה וסיבה ממשית לגרום למאסר והגלי' לסיביר ואף גרוע מכך.

הם פתחו במנוסה והתחבאו מתחת גשר סמוך עד יעבור זעם. בינתיים שוחחו ביניהם ואחד מהם שאל: כיון שלשקר אין רגלים כיצד יתכן שהשקר של הקומוניסטים כ"כ חזק ותקיף? כיצד שקר כה גס מרתיע ומפחיד יהודים העובדים את ה' באמת? ענה ר' יחזקאל: "זוהי האמת של השקר", כלומר, השקר עד הסוף עם כל החוצפה והגסות ומכאן כוחו.

ו. הרבי ריי"צ אמר פעם להרי"פ, כי בכוונתו לומר מאמר חסידות בפני הבחורים ה"עידית". הרבי ציווה עליו להכניס הבחורים המובחרים פנימה, בכדי לשמוע את המאמר. ר' חאטשע היה בעל קבלת עול עצום, חסיד נפלא, וגם יהודי פיקח מאד... הוא נכנס לזאל והודיע כי הרבי ציווה שהתמימים המובחרים יכנסו לחדר היחידות כדי לשמוע מאמר, והוסיף: הדלת לחדר של הרבי פתוחה עכשיו. התמימים הבינו את הרמז... וכולם כמובן נכנסו. הרבי הרים את עיניו וראה כי כולם נכנסו, ו...אמר את המאמר.

לאחר המאמר יצאו הבחורים, והרבי שאל את חאטשע: "והרי סיכמנו על הבחורים הטובים?", ענה ר' חאטשע להרבי: "כולם אהובים", הגיב הרבי: נכון, אבל "כולם ברורים"? "לא בטוח" השיב ר' חאטשע, "אבל כולם גיבורים", ושוב אומר הרבי: נכון, אבל "כולם קדושים"? "אינני יודע" ענה ר' חאטשע, "אבל כולם עושים באימה וביראה רצון קונם". "תודה" אמר הרבי לר' חאטשע.

ז. סיפר ר' מענדל פוטרפס: "הי' זה בשנותי הקשות ביותר של ישיבת תו"ת מאחורי מסך הברזל, הרדיפות מצד הק.ג.ב. הלכו ותקפו, ומדי יום היו שומעים בשורות איוב על גזירות חדשות על עוד אחד מאנ"ש שנאסר, עוד אחד שנמלט באישון לילה מביתו, עוד התנכלויות לשיבות וכו' וכו'.

הישיבות התפזרו לסניפים קטנים ונדדו ממקום למקום, היתה סכנה ללמוד בבית הכנסת, משום שהגבאים ידעו, שאם יוודע הדבר לק.ג.ב. יבואו הללו ויסגרו את בית הכנסת. היתה סכנה להתאכסן בבתים, מחשש למאסרים, עינויים והגליות.

בכל זאת המשיכו ללמוד, בדרכים לא דרכים, במחתרת, בשיחוד פקידים פה ושם, ובנתינת יד הגונה לשמשים לא הגונים, כל פעם במקום אחר.

מנהל רשת הישיבות שדאג גם להחזקת הגשמיות הי' ר' יחזקאל פייגין שהי' אדם מסודר להפליא, הוא מצא דרכים מתחת לאדמה להחזיק את הישיבות, אבל המצב הי' כה קשה שאפי' אדם כה ישר וכה מסודר כר' חאטשע נאלץ להתחמק ולברוח, כאשר הגיע מועד הפרעון לאלו שהלוו לו כספים.

זכורני, שפעם נכנס השמש לביהכנ"ס ור' חאטשע שלוה ממנו כספים להחזקת הישיבה (הלה לקח את הכספים בהשאלה מקופת הצדקה של ביהכנ"ס ונתן אותם בהלוואה לר' חאטשע) – התחמק וברח לקומה התחתונה, ממנו עלה לעזרת נשים ומשם קפץ דרך החלון וברח...

מי שהכיר את ר' חאטשע, את יושרו המופלא ועד כמה שהי' מסודר ונאמן כאשר כל מילה שיצא מפיו היתה אמת בלי פשט'לאך יצליח להבין מסיפור זה את המצב.

אם ר' האטשע אינו משלם חוב בזמן והוא בורח מפני המלוה, סימן שהמצב הי' באמת ללא נשוא. באותם ימים כאשר היינו שואלים את ר' האטשע "מה יהי?" הי' משיב לנו "מה יש לכם לדאוג? הרי ודאי שבסופו של דבר, יהי' בדיוק כפי שהוחלט במחשבה הקדומה דא"ק, אין זה עסק שלנו. אנו נעשה את המוטל עלינו, והקב"ה יעשה כפי שיעלה ברצונו...".

ר' מענדל הי' חוזר על סיפור זה פעמים רבות בעיקר בשנים האחרונות כששאלוהו "מה יהי?" והי' מוסיף ואומר "והנמשל מובן...".

ח. בהתוועדות חסידית שהשתתפו בה ר' יחזקאל פייגין ור' זלמן משה אמר האחרון לחאטשע: "חאטשע, דו מיינסט דאס איז א שפילעלייקע? דאס איז נישט א שפילעלייקע, דאס איז נפש האלקית און נפש הבהמית".

ט. סיפר ר' מענדל פוטרפס: "בהתוועדות שהתקיימה בין גדולי החסידים, ישבו יחד הרב יחזקאל פייגין והרב יצחק מתמיד ו"ביטשו" אחד את השני, עד שבסופה של ההתוועדות אמר ר' האטשע לר' איטשע: "איר זיינט טאקע א גרויסער עובד, אבער איר האט אויך אביסל רע", ור' איטשע קיבל את דבריו מתוך התבטלות מוחלטת". וסיים ר' מענדל: "אה! כמה נאה הי' לראות את זה".

י. הי' תקופה שהרי"פ הי' מגיע לביהכנ"ס בש"ק בבקר רק לקראת קריה"ת ואח"כ התפלל מוסף עם הציבור, לימדו זכות עליו שמכיון שעבד וטרח כ"כ כל השבוע, בחדרים המחותרות וכו', לכן קם מאוחר קצת. כך חשבו שנים רצופות, עד שפעם אחת גילה בנו (שמואל ליב) סדר עבודתו של אביו, שלאחרי סעודת ליל ש"ק הי' אביו מתנמנם על השולחן עד חצות, בחצות קם והתחיל ללמוד חסידות ארבע-חמש שעות רצופות עד חמש בבקר, שאז טבל במקוה והתחיל להתכונן לתפלה, והתפלל עד אחת עשרה שאז נכנס לביהכנ"ס לקריה"ת ומוסף.

יא. אחד התמימים שאל פעם את הרי"פ: "מהי ה"עבודה" של אחד שלא לומד ולא הולך בדרך החסידות? הרי כל האמונה שלו היא רק שאין עוד הקדוש ברוך הוא, וזה הרי גם גוי ישר ואמיתי מסכים. אם כן, מה ועל מה יש לו מלחמה עם היצר שלו? מילא אנו, שלומדים שאין עוד מציאות כלל וכלל מלבד הקב"ה והצמצום הוא לא כפשוטו, ובכל זאת לנגד העיניים אנו רואים עולם מציאותי הסותר לכאורה את הנלמד, אנו צריכים לעבוד נגד החושים, נגד השכל וההגיון, ממש נגד המוסכמות הכי הכי ברורות בעולם - הרי זו עבודה עצומה.

אך מי שרחוק מכל זה, מה הבעיה שלו? הרי הוא יוצא מתוך הנחת יסוד המקובלת אפילו על גוי ואם כן מה היא עבודתם של אלו שאינם יודעים מהי האמונה האמיתית, וסבורים שיש מציאות של עולם אשר ה' ברא אותו אי פעם לאחר ש"פינה את השטח" מנוכחותו חס ושלום, והוא רק משקיף עליו מרחוק אז על מה הם צריכים "לעבוד"? הרי היצר הרע מן הסתם מאד מרוצה מהנחת היסוד שלהם, וגם מכל מה שמשתלשל ממנה...".

אמר לו ר' יחזקאל שאין לו יכולת להסביר זאת, מכיוון שאינו מסוגל להבין את הלך מחשבתו של מי שאינו שייך ללימוד חסידות, ואינך יכול "להיכנס לראש שלו".

יב. פעם בחג השבועות ראה הרבי ריי"צ את הר"פ, נושא את הטלית גדול שלו תחת ידו לבית הכנסת להתפלל. אמר לו הרבי: "לקיחת הטלית ביום טוב, ראוי לבעל הבית כמו... [כאן נקב הרבי בשם אחד החסידים], אבל לא לאברך כמוך".

יג. באטוואצק הי' הר"פ גר הרחק מביתו של הרבי ריי"צ. למרות שהי' מגיע לעבודה מוקדם בבוקר, ונשאר עד שבע בערב, לא הי' נכנס אף פעם לביתו של הרבי לטעום דבר מה. פעם פגשה אותו הרבנית והפצירה בו ליכנס ולטעום משהו, אך הוא סירב בתוקף. ניסתה הרבנית לשכנע אותו, ואמרה שר' האניע מרוזוב לא הי' נוהג כמותו אלא הי' נכנס לטעום משהו, השיב לה ר' האטשע: "יתכן שהיום ר' האניע מתחרט".

יד. פעם הגיע הר"פ לבחון את התלמידים המבוגרים בישיבת תו"ת בוויטבסק. בין הבחורים הי' בחור אחד למזן ובעל כשרון, אך עם זאת גם בעל גאווה גדול. הר"פ הגיע אמנם לבחון את התלמידים בלימודים ובידיעות, אבל בעיקר, רצה לשים דגש על מידותיהם ומעמדם הרוחני. מכיוון שכך, ראה כחובה "לקצץ את הכנפיים" לאותו בחור, מה שקראו בימים ההם 'ביטוש'. הוא החל איפוא לבחון ולייגע אותו בשאלות קשות בגמרא. לבחור, כאמור, הי' ראש טוב; לא רק שהצליח לענות כראוי, אלא בשלב מסוים הבחין כי הר"פ אינו בקי דיו בגמרא הנלמדת ובמפרשים, ורגש הגאווה שבו התגבר עוד יותר. כך אירע, שבמקום שהר"פ ישאל אותו שאלות - החל הוא לבחון את הר"פ... הר"פ הי' יהודי חכם ופיקח והרגיש תיכף ומיד את כוונת הבחור, והבין כי עליו לוודא שהבחור לא ירגיש או יחשוב שהוא מנצח את המשפיע. הוא הניח לו לשאול כמה משאלותיו - אך בתור מענה אמר לו: בוא הנה, מי אתה חושב בוחן את מי - אתה אותי, או אני אותך?!... ונזף בו כדבעי.

טו. סיפר ר' מוטל קוזלינר: "פעם נסע ר' האטשע ברכבת להרבי ריי"צ ובאמתחתו חמש מאות רובל (שהי' סכום עצום באותה תקופה), על מנת למסור אותם לרבי. באותה תקופה של המלחמה בין הפלגים היריבים ברוסיה היו מצויים ברכבות פראי אדם, בני אספסוף שנהגו כחיות טרף. אם הם היו מחליטים לזרוק מישהו דרך החלון - לא היה מי שיעצור בעדם. פורעים אלו התנפלו על ר' האטשע ולקחו ממנו את הכסף, אך חסד עשו איתו שהשאירו אותו בחיים. כשבא ר' האטשע להרבי ריי"צ וסיפר לו זאת, ציפה וחשב שמסתמא הרבי יאמר לו: נו... ב"ה שנשארת בחיים, ו"אונס רחמנא פטריה". אך הרבי אמר לו: "נו, תשלם זאת לאט לאט".

ור' מוטל הוסיף: "החסידים שסיפרו סיפור זה הגיעו למסקנא שחסיד אינו שומר חנם או שומר שכר - הפטורים מתשלום, אלא שואל - החייב בתשלום. ועוד יותר מכך - חסיד חייב לרבי את הכל, ועל כן אין שום תירוצים (ואף המוצדקים ביותר כמו בסיפור הנ"ל) הפוטרים אותו ממחויבותו. הרי לא היה שייך שר' האטשע יתנגד לקמים עליו, כי אז לא היה מגיע לרבי לא הכסף ולא ר' האטשע עצמו, כמובן. אך בכל זאת היה צריך להחזיר את שנחסר, ולא היתה הצדקה להימנעות ממילוי חובה זו".

טז. אין אַ באַשטימטן פרי מארגן, האָט דער געטרייער סעקרעטאר פון דעם ליובאוויטשער רבי'ן, רבי יחזקאל פייגין הי"ד, געהערט פון דעם רבינ'ס שלאף-צימער א שטארקן קלאפ. ר' יחזקאל - אדער "האטשע" ווי מ'פלעגט אים רופן - איז פלינק אריינגעלאפן צום רבי'ן אין חדר. זעט ער ווי דער רבי ליגט אויפן דיל, און קען זיך ניט רירן. עס האט אים, ר' האטשען, אויסגעזען, אז דער רבי ליידיט פון שרעקליכן ווייטיק, אבער דער רבי האט געשמייכלט, און זיין ליכטיקער פנים האָט געשטראלט פון פרייד. ר'

חאטשע פייגין האט גלייך פארשטאנען, אז דער רבי איז אַראפגעפאלן פון זיין בעט. נאך א קורצער אונטערזוכונג איז מען געוואויר געווארן, אז אלס רעזולטאט פון דעם קלאפ, האָט דער רבי צעבראכן א האנט, א געשעעניש וועלכע האט אים - א מענטש וועלכער איז געווען זייער קראַנק בלאו-הכי - גורם געווען שרעקליכע יסורים. ר' חאטשע האט אבער בשום אופן ניט געקענט באגרייפן פארוואס דער רבי איז אזוי אויפגעלייגט. אט ליגט א איד און לייטט אזויפיל יסורים, קען זיך ניט קיין רוק טאן, און, ניט קוקנדיק אויף דעם אלעם, שמייכלט ער...

רופט זיך אפ דער רבי צו חאטשע און זאגט צו אים:

אין דער לעצטער צייט האב איך געפילט, אז עפעס ניט-גוטס גייט געשען, רחמנא ליצלן. פאר זיך האב איך ניט מורא געהאט, אבער פאר חסידים האב איך זייער מורא געהאט. איצט אז איך זע אז איך האב זיי אויסגעטוישט - קען איך ניט איינהאלטן מיין גרויסע פרייד!

ז. סיפר ר' יוסף שי' וויינברג: "פעם נכנסו יחד עם הרי"פ ל"חזרה". במאמר אמר הרבי: "אגידה ואספרה", שהוא מדריגות חכמה ובינה. שאל ר' חאטשע: הלא כתיב "אגידה ואדברה"? השיב הרבי: "דאס איז א גן-עדן ווארט".

יח. סיפר ר' ניסן נמנוב: "פעם התבטא הרבי בפני ר' חאטשע: "חאציע! מען דארף טראכטן וועגן א שידוך!", ויען ר"י ויאמר לרבי: "רבי! די גמרא זאגט - [לעולם] יבנה אדם בית ויטע כרם ואח"כ ישא אשה". מיד נעשו פני הרבי רציניים ויאמר: "דו זאגסט מיר א גמרא, איך וועל דיר זאגן א גמרא: פת במלח תאכל... וכו' וכו'" (וסיפר ר' יחזקאל: בשעת דער רבי האט אנגעהויבן זאגן די גמרא האט זיך ביי מיר אנגעהויבן טרייסלען די קנעכלאך פון די פיס, אט איז מיר דער רבי מכבד מיט פת במלח וכו'). והרבי המשיך: "וואס-זשע-דען זאגט מען, אז די גמרא (פון פרקי אבות) האט צו מיר קיין שייכות ניט, איז די גמרא (פון סוטה מד) האט צו דיר אויך קיין שייכות ניט!" (אתה אומר לי גמרא, אני אומר לך גמ': "פת במלח תאכל... רק מה תגיד? הגמ' לא מדברת בקשר אלי, כך גם הגמ' בסוטה אינה מדברת אליך").

ט. שנים חלפו מאז נישואיו של ר' שמואל זלמנוב, אך טרם זכה להיפקד בזרע של קיימא. פעמים רבות הפצירו ר' שמואל ורעייתו ברבי הרי"צ שיברכם. הרבי לכשעצמו העתיר עליהם תפילות וברכות לרוב. אלו התגשמו עם היוולד בנם הבכור ביום ט"ז מנחם אב תרצ"ט. בסעודת ברית המילה של הבן (ששמו בישראל נקרא ישראל יוסף), השתתפו רבים מאנ"ש מווארשא וסביבותיה, וכמובן ראשי הישיבה וחברי ההנהלה. במהלך הסעודה חזר הסבא ר' שרגא פייביש מאמר חסידות ארוך שאמר אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע עוד בימי שבתו ב'תומכי תמימים'. ר' חאטשע, היה בהתפעלות גדולה מכך שר' שרגא זכר את המאמר בעל פה שנים כה רבות. בהתפעלותו הגדולה יצא במחול חסידי עם ר' שרגא על אחד השולחנות.

כ. פעם ישב ר' חאטשע במרתף חשוך להתוועדות חסידית עם תלמידי הישיבה. על השולחן מעט 'משקה' וירק כלשהו. התמימים אינם מתלוננים - וכי מהו ערכו של אוכל זה או אחר אל מול האושר הנצחי להיות חסידים. "את הזכות הזאת לא יוכל אף אחד לקחת מאיתנו", מיטיב להסביר ר' חאטשע. פניו מוארות באור הנרות, וכעת דומה כי הן מאירות שבעתיים באור פנימי. החיות שבקולו ממיסה את לבבות התמימים. כמעט חפצו לצאת במחול של 'אשרינו, מה טוב חלקנו', אולם הם היו מודעים היטב למגבלות הזמן והמקום, ועל כן הם מנגנים חרש ניגון געגועים שובה לבבות.

מצבו הרוחני של כל תמים, נוגע לר' חאטשע עד עצם הנפש. את כל אשר לו ייתן כדי שצעירי הצאן יהיו מקושרים בלב ונפש לרבי; שיאהבו איש את רעהו באהבת אמת; שיקיימו מצוות בשמחה עצומה, ומעל הכל 'שיתפללו'. לא בכל יום מזדמן לו להתוועד עם תלמידי הישיבה. כמנהל רשת ישיבות 'תומכי תמימים' המחתרית (חוץ מהישיבה המרכזית בנעוול) בקרעמענטשוג, ראמען, אסטאשקאוו, פולוצק וויטבסק - הוא עסוק עד למעלה מראשו בנסיעות אל כל אחד מהסניפים ומהם אל הרבי הריי"צ לקבלת הוראות והדרכות וחוזר חלילה.

"ראשית הירידה הוא העדר ה'עבודה' בתפילה", מטעים ר' חאטשע מקירות לבו. "הכל נעשה יבש וקר! גם ה'מצוות אנשים מלומדה' הופכים לנטל; תמיד ממהרים, מאבדים הטעם בתורה והאוויר מתגשם!", "איך במצב כזה אפשר לפעול על הזולת?" מוסיף ר' חאטשע בכאב לב, והוא מבהיר לתמימים כי כל מה שיעשו - בלעדי 'עבודת התפילה' לא יגיעו לתכלית הכוונה.

הדברים הברורים הביאו את התמימים להתבונן בדברים 'אליבא דנפשיה'. חלקם הרכינו ראשם על השולחן בפרצם בבכי מר על מצבם הרוחני...

לפתע התפרץ אל המרתף ה'שומר'. היה זה אחד התמימים שתפקידו היה לשמור מחוץ למקום 'ההתקהלות האסורה' ולהתריע מבעוד מועד על ביקור פתע לא רצוי.
"יש אורחים!" קרא בבהלה.

התמימים כמו היו מאומנים ומתורגלים, נכנסו למקומות מחבוא במרתף. זה מתחת לערמת קרשים, שני בתוך ארון ישן, וכן הלאה. חלקם נשארו ליד השולחן ושלפו מאי שם עיתונים בשפה הרוסית. עד מהרה התברר כי הייתה זו אזעקת שווא. השוטרים חלפו במקום והמשיכו בדרכם. ההתוועדות שנקטעה בשיאה, המשיכה ביתר שאת.

"אמרו לי תמימים", פנה ר' חאטשע לתמימים. "דבר אחד אני לא מבין: מדוע כאשר שמעתם כי השוטרים קרובים לא התחלתם לבכות?"

חיוך עלה על פני התמימים. "לשם מה יעזרו הדמעות? היינו חייבים לטכס עצה בזריזות כדי להיחלץ מהצרה", השיבו. "אה, אה" ליטף ר' חאטשע את זקנו בתנועה אופיינית, "אני מבין שהדמעות לא עוזרות. אם כן, אמרו לי בבקשה, מדוע כאשר תיארתי לכם את מצבכם הרוחני התחלתם לבכות? וכי חושבים אתם שבהזלת דמעות תתקנו את החסר? עליכם להחליט מיד כי מהיום והלאה 'תתפללו'; תשנסו מתניכם לעבודת התפילה כדבעי מתוך התבוננות ראויה. הלא ידוע לכם הווארט החסידי על מאמר חז"ל: 'רשעים מלאים חרטות' - שבעצם החרטה מכין הרשע את הקרקע לחטא הבא... רוצים אתם לבכות? געזונטערהייט! - רק אל תשלו את עצמכם שבכך אתם עושים משהו מועיל.

כא. הבעל-שם טוב אמר שאחרי מאה שנה יבוא עוד הפעם לגלות את תורתו, ומאה שנה וחמישה חדשים לערך לאחר פטירתו של הבעל שם טוב נולד כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, שכן הבעל שם טוב הסתלק בחג השבועות תק"כ, והרבי נ"ע נולד בכ' מר חשוון תרכ"א. הרבי נ"ע אמר פעם על הסיפור הנ"ל בהתוועדות: "הרוז'ינער (הצדיק רבי ישראל מרוז'ין) אמר שהוא הבעל שם טוב, ואני אומר שאני הבעל שם טוב". אמר על כך ר' חאטשע: "זאת אומרת שחסידות חב"ד היא תורת הבעל שם טוב".

כב. סיפר ר' יצחק הענדל: "בשנת תרח"צ בשבת שלפני שבועות אמר הרבי ריי"צ מאמר ד"ה משביעין אותו, ביום א' בבוקר צוה הרבי לר' חאטשע שידיפסו היום את המאמר, והוסיף 6 שורות (בהתחלת המאמר) והמאמר התחיל: ועשית חג שבועות, והרבי נתן לו דף אחד שכתבו בכת"ק מהמאמר

להדפיס, ואחר שגמר נתן לו דף שני וכך הלאה במהירות. כאשר גמר אמר לו הרבי: "אז מ'וואלט וויסען פון וואנען דער מאמר נעמט זיך וואלט געווען גאר א אנדער התעוררות". אמר ר' האטשע "אדרבא, יאמר הרבי וועט מען וויסען, צוליב התעוררות איז דאך כדאי", השיב הרבי: "אמאל האט מען געענטפערט אז מען וויל אלץ וויסען ווערט מען פרי גרוי" (נ"א: "אז דו וועסט אלץ וויסן וועסטו געך אלט ווערן").

הרה"ח ר' מרדכי חפץ (שחזר מאמריקא בסוף חודש אייר) נכנס אחרי שבועות להרבי ליחידות למסור פ"ש פרטי מאנ"ש בארה"ב. כאשר יצא ראו כולם שהוא מבולבל (ונעשה ממש כאיש אחר) וכאשר שאלו אותו מה סיפר לו הרבי השיב שהרבי אמר לו שלא יאמר לשום אדם. ר' האטשע השתוקק לשמוע ממנו, כי ר' מרדכי אמר לו שהרבי אמר לו אודות המאמר דחג השבועות.

הזמין ר' האטשע את ר' מרדכי לאכול עמו בביתו פת ערבית ונתן לו משקה, עד שר' מרדכי התחיל לספר שהרבי סיפר לו (מגודל הנח"ר אחרי שהרמ"ח סיפר להרבי מכל מה שנעשה באמריקא): "האלב צוויי ביינאכט (במוצ"ש) ליגענדיק אויפן בעטל, איז דער טאטע געקומען צו מיר (בלבוש נשמה) און ער האט מיר געזאגט: "עס איז זייער גוט וואס דו האסט געזאגט דעם מאמר, דעם מאמר האט דער מהר"ש געזאגט לאנג צוריק [און עס איז בא אים ניט רעכט געווארן און היינט בשעת דו האסט געזאגט דעם מאמר, איז געווארן בא מיר רעכט דער מאמר] דרוק אפ דער מאמר און לייג צו זעקס שורות און דער התחלה זאל זיין ועשית חג שבועות", האב זיך ניט געקענט איינהאלטן איך בין גלייך אראפ פון בעט און איך האב אנגעהויבן שרייבן".

כג. סיפר ר' יוסף שי' וויינבערג: "המשפיעים באטוואצק ר' ברוך פרידמאן ור' האטשע פייגין היו מדברים תמיד שהבחורים הנמצאים בתומכי תמימים צריכים לצייר לעצמם הציור ווי מען גייט ארויס פון וועלט און זייער מצב דעמאלט. שזהו ענין שמבואר בדא"ח שיש הרבה אנשים שמתעוררים פתאום ויתלהב ליבם ומוחם בתפילה משך זמן מה (בלי נודע להם הסיבה מאין בא עליהם התעוררות זאת), ואחר התפילה כשהולך ועוסק בעניני העולם, יכלה כח ההתעוררות הזאת ואינו פועל עליו. וכמו שפותחים את קריאת שמע באמירת שמע ישראל שהוא יחודא עילאה ואח"כ אומרים בשכמל"ו שהוא יחודא תתאה".

כד. סיפר ר' ישראל דזייקאבסאהן: "בימים הראשונים לבואם (לארה"ב בשנת תר"צ) נכנס אליו פעם מזכירו הרי"פ ובתוך הדברים נענה הרי"פ ואמר שאיננו יודע איך לדבר עמנו, כי הלכנו כרגיל עם אויבער העמד ושניפס (חולצה ועניבה). ואמר לו הרבי ריי"צ: "ביי זיי איז דער שניפס ניט אזוי פינקטליך ז.א. אז מען איז ניט נתפס געווארן אין די לבושים אשר בדרך הרגיל הולכים כך פה, ואדרבא, בלא זה זהו בליטה יתירה ויוצא מן הכלל".

כה. סיפר ר' ישראל דזייקאבסאהן: "פעם אחת בהיותי במחיצת קדשו אמר לי הרבי לפני יציאתי: "דא געפינט זיך איצט האטשע'ס בעל-הבית'טע הרבנית סאשא פייגין, זי דארף צו מיר אריינקומען מארגן ארום 12 אזייגער. אט אזוי איז עס דאך... אויסער אלע זאכן בין איך דאך א טאטע און א מאמע, א ברודער און א חבר" (זה ה' בשנת תרפ"ז כשהגיע הרי"ד להרבי").

כו. ר' האטשע דיבר פעם עם התמימים אודות דברי 'עבודת הקודש' הידועים שאו"ס יש בו "כח" הגבול. ואמר שבשעתו ה' בדברים אלו חידוש גדול והם עוררו רעש גדול בין גדולי ישראל. ולכאן מהו החידוש שיש בו כח הגבול הרי כל יהודי מאמין שהקב"ה ברא את העולם והעולם הוא הרי מוגבל, וא"כ מובן בהכרח שיש בו "כח" לעשות גבול. ביאר ר' האטשע שכוונת 'עבודת הקודש' שיש בו "כח" הגבול

היינו לא רק שהוא בורא גבול אלא שהוא עצמו נעשה גבול, וזה מה שעורר רעש גדול.

כז. סיפר ר' שלמה שי' זרחי: "פעם הי' בחור שנפגש כמה וכמה פעמים עם המדוברת והענינים לא התקדמו... אמר לו הרבי ביחידות: "נו, האטשע איז אויך געווען אכט מאל!".

כח. ר' האטשע לא ידע לנגן כ"כ טוב ובכל זאת נחשב למשכיל בחסידות ושאלו אותו ווי קומט עס? שהרי ידוע הווארט של ר' הלל פאריטשער שמי שיש לו חוש בנגינה יש לו חוש בחסידות (בנוסח אחר: מי שאין לו חוש בנגינה אין לו חוש בחסידות). ענה ר' האטשע "זינגען טאקע קען איך ניט אבער א חוש האב איך".

כט. סיפר ר' ניסן נמנוב: "הרבי ריי"צ אמר פעם מאמר, במאמר ההוא לא הי' הפסוק מפורש כראוי, ואמר ר' האטשע פייגין אל הרבי כנ"ל, ענה לו הרבי (בדרך הצחות): "ווען איך וואלט געווען א מגיד וואלסטו מיר ניט געצאלט די מגידות".

ל. סיפר ר' מאיר אבצן: "פעם בהתוועדות (כמדומה בי"ט כסלו), אמר הרה"ג ר' רפאל, הרב דמתא, אל המשפיע ר' יחזקאל פייגין, על ר' ניסן (נמנוב) "ער האט איבעגעשטייגט שילס'ן" (ה"ה המשפיע בליובאוויטש ר' משולם קוראטין). כוונת ר' רפאל הי' לתת תודה להרי"פ על פעולתו הטובה שזכה להגביה את תלמידו ר' ניסן לדרגה כה נעלה, והרי"פ בענוותנותו השיב: "איך בין זיך מסתפק אז ער איז אזוי ווי שילס".

לא. סיפר ר' אבא פליסקין: "בישיבת תומכי תמימים בחרקוב הי' נוהג ר' ניסן נמנוב, שכאשר חילקו את מנות האוכל בארוחה והיו נותנים צלחת מרק עם שתי קציצות, הנה הוא בעבודתו לבוראו מצד אתכפיא הי' לוקח רק מחצית, היינו חצי צלחת מרק וקציצה אחת, והי' עושה דבר זה בלי בליטות כלל ונזהר שלא ירגישו בזה, אבל איך שהי', נתוודע מזה המשפיע ר' יחזקאל פייגין, ופעם בהתוועדות הוכיחו בזה שאין זה ענין, כי בישיבה נותנים רק דברים הכרחים ולא מותרות ובהכרחיות אין שייך אתכפיא".

לב. סיפר ר' שלמה חיים קסלמן: "בערב ר"ה תרפ"ה נלקח ר' האטשע על ידי הבולשת הרוסית, הי' עצור שם עד יום ב' דר"ה אחר הצהריים, ובקושי הספיק להגיע להתוועדות של הרבי. על שאלת הרבי היכן הי' בתקיעות של יום א' ויום ב', סיפר להרבי שהוא נעצר ע"י הבולשת ונחקר קשות, שאל אותו הרבי: מדוע לא אמרת "אוי רבי העלף"?".

לג. סיפר ר' עזריאל זעליג סלונים: "לאחר חג השבועות תרפ"ח, רצה המזכיר הרי"פ להיכנס אל הרבי אך הרבי לא פתח לו את הדלת. כעבור יומיים נכנס והתחיל להתנצל על שלא בא מקודם. אמר לו הרבי בקולו הידוע ובפנים מאוימות: "איך גיי יעצט אראפ פון בארג".

לד. סיפר ר' יוסף שי' וויינבערג: "פעם כאב לו הגרון של הרי"פ, והלך לרופא. בשבת אמר הרבי

הריי"צ בהתוועדות: "דבר חדש! הולכים לרופא? כשכואב הגרון הולכים למקוה!" אח"כ שאל הרי"פ את הרבי, וכי תובעים מאתנו יותר מבינונים? שהרי גם לבינונים יש שייכות לענייני וטבעי העולם! השיב לו הרבי: "גם אני הייתי חכם, והשיבו לי (כנראה אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע) אבל אני הרי למעלה מן הטבע".

לה. סיפר ר' מיכל שי' וישעצקי: "פעם פגש ר' חאטשע את הרבי ריי"צ כשהלך במסדרון, ור' חאטשע שאל את הרבי איזושהי שאלה והרבי ענהו. אח"כ שאל שאלה נוספת וע"ז אמר לו הרבי "דאס איז שוין א יחידות".

לו. הרבי (מהורש"ב) נ"ע ביקש מבנו הרבי ריי"צ להיות כאילו "חבר" עם ר' חאטשע בתור בחור. ר' חאטשע סיפר שהרבה פעמים היו מטיילים ביחד ומשוחחים בענייני דא"ח ולפעמים בעניינים עמוקים מאד. בדרך כלל היתה השיחה קולחת ביניהם ור' חאטשע סחב והחזיק מעמד בשיחות אלו פחות או יותר. קרה פעם שבא' הטיולים האלו התחילו לשוחח בענייני דא"ח והרבי ריי"צ המשיך בשיחה ור' חאטשע הרגיש שאינו סוחב ואינו מחזיק מעמד, פשוט לא קלט כלל וכלל את מה שהרבי ריי"צ דיבר אז בטיולם. ר' חאטשע סיפר שפשוט הוא הרגיש שכבר אינו "חבר" כביכול עם בן שיחו הרבי ריי"צ, הרבי בעולם אחר נפלא ונשגב והוא - ר' חאטשע - בעולם אחר. סיפור זה אירע בימי בחרותו של הרבי ריי"צ.

לז. סיפר ר' מענדל פוטרפס: לפני היחידות הראשונה שלי אצל הרבי ריי"צ, שאלתי את המשפיע שלי הרי"פ מה עלי לשאול ביחידות. נזף בי ר' חאטשע "וכי מה אתה רוצה שאכנס במקומך ליחידות? לרבי אומרים את מה שמונח על הלב".

לח. סיפר ר' מענדל פוטרפס: "באחד מלילי ש"ק קרא לי המשפיע ר' חאטשע ושאלני "האם אתה בקי במאמר שלמדת השבוע?" האמת היא שלא ידעתי את המאמר וכמובן שלא הייתי בקי בו. גמגמתי כמה מילים סתומות תוך שאני מסמיק כולי... ר' חאטשע הודיע לי בו במקום, כי תוך שבוע עלי להיות בקי במאמר ולדעת אותו על בוריו, אחרת לא אוסיף להימנות על תלמידי תו"ת. כל אותו שבוע שיננתי את המאמר אך מכיון שלא נמשכתי לחסידות במיוחד, לא עיכלתי אותו ביסודיות. בליל שבת קודש הבא קרא לי ר' חאטשע בשנית ובחן אותי. לדעתי עברתי את המבחן (למרות שלא בהצלחה יתירה) והנה ר' חאטשע פונה אלי ואומר "נדמה לי שיש לך עין רעה לחסידות"... "יתכן.. עניתי בשפל קול. "מדוע" היקשה ר' חאטשע. "בנגלה" – עניתי – "יש פלפולים קושיות ותירוצים. כל מסכת כל פרק סוגיות מסוגיות שונות כל פעם עניינים חדשים אבל בחסידות כמעט תמיד ישנם אותם עניינים..".

"הסכת ושמע משל" – ענה ר' חאטשע – "כשילד קטן לומד אל"ף בי"ת הוא מכיר רק אל"ף אחד ובי"ת אחד, אך כאשר הילד מתחיל ללמוד "עברי", ומתחילים להופיע הרבה אלפי"ם, ביתי"ם או גימלי"ם, הוא עלול להתבלבל אם ירצה לבנות מילה שלימה, וקל וחומר אם ירצה לבנות משפט שלם. כאן כבר לא יוכל להסתפק באל"ף אחת או בבי"ת אחת. כאן כבר צריכים מספר אלפי"ם ומספר ביתי"ם ולמרות שהן נראות אותן אותיות בכל משפט אך משמעותן שונה לחלוטין. כך גם בחסידות, במבט ראשון נדמה שאותם דברים חוזרים על עצמם, אולם במבט נוסף רואים שאין דבר שחוזר על עצמו. בכל חזרה נוספת יש תוספת וחיזוק ואם תתבונן כראוי תיווכח שכן הדבר!" "מאז התחלתי ללמוד חסידות בצורה רצינית יותר ומעמיקה יותר ובמשך הזמן נדבקתי לחסידות" סיים ר' מענדל".

לט. ר' האטשע הסביר פעם לתלמידיו את מצות אחדות ה' וביאר בטוב טעם את החידוש הגדול של הבעש"ט שאין שום מציאות לעומת ההבנה שהיתה עד תקופת הבעש"ט שאמנם אין להקב"ה שותפים אך יש מציאות מבלעדו. קם אחד הבחורים ונזדעק: "איך יתכן לחשוב שיש מציאות? הרי לא יתכן שיהודי מאמין, שומר תורה ומצוות יחשוב כך!" הגיב על כך ר' האטשע: "אכן לאחר גילוי תורת החסידות, כאשר לומדים את חידושו של הבעש"ט, מתבוננים בו היטב עד שהוא נקלט ו"מונח" היטב במוח, מגיעים למצב שבו קשה להבין איך בכלל חשבו אי פעם אחרת".

מ. פעם ביקש הרבי ריי"צ מר' האטשע שיתוועד, כל אנ"ש והתמימים התאספו להתוועדות, ר' האטשע ששמע לפקודת הרבי ישב לשולחן ההתוועדות, אבל כל הלילה עברה בלי אומר ודברים, ניגנו ניגונים וכו' אבל ר' האטשע לא דיבר כלום, והי' לפלא. בסוף ההתוועדות, כשכבר האיר השחר אמר: "איך האב ניט וואס צו זאגן, איי, דער רבי האט מיר געהייסן פארברענגען, האט דער רבי געוואלט ווייזן הא גופא אז אויב מ'לערנט נישט און מ'דאווענט נישט האט מען נישט וואס צו זאגן" (וראה לעיל בסיפור א').

עוד מסופר שהתבטא: "אמאל איז געווען א בחור [בהתכוונו על עצמו] וואס האט דורכגעטראכט המשך שבועות תרס"ה פינף און צוואנציג מאל, און זעט וואס ווערט אז מ'טוט ניט אין עבודה..." (ואולי זה הי' סיפור שונה).

מא. אחר א' הפגישות עם הרי"פ דיברו מרת סאשא (אשת הרי"פ) ואחותה מרת חי' פויזנר, בין הדברים התבטאה מרת סאשא שהיא מתפעלת מאד מהעיניים שלו.

מב. סיפר ר' שמואל צבי פוקס: "כשלמדתי באטוואצק הייתי החברותא של שמואל ליב בנו של הרי"פ, ובגלל זה הייתי מקורב אל הרי"פ. בער"ה אמר לי שבתפלת ערבית של ליל ר"ה אסתכל על החסידים שמתפללים. ראיתי שם עובד ה' ר' איטשע מתמיד מכה אצבעותיו על הקיר מרוב התפעלות והתרגשות, ראיתי גם המשכיל הר' הירשל גורארי' יושב מתבונן ומתעמק במחשבותיו, ואז ראיתי הר' ליב שיינין (מדוקשיץ) יושב ומתפלל ושתי דמעות יורדים על לחייו, אמר לי הרי"פ בהצביעו על ר' לייב שיינין, "אט דאס האב איך געמיינט".

מג. סיפר ר' שלמה שי' זרחי: "פעם התלונן איזה בחור להרי"פ שיש לו הרבה חסרונות וכו', אמר לו הרי"פ "באמת אתה חושב שאתה שונה משאר בנ"א מצד המעלות שאתה חושב שיש לך, אלא שבדיבורך אלי אתה אומר שיש לך חסרונות, אבל באמת ביסטו א שלאק ווי אלע שלעקערס".

מד. פעם התלונן הרי"פ לפני הרבי ריי"צ שאמנם מאנט ער פון זיך אבל לאו דוקא שהתביעות מובילים לידי פועל. אמר לו הרבי ריי"צ "מאנען איז אויך א זאך" (הלשון אינו מדויק).

קטעים מהתוועדות ר' יואל ש"י כהן

א. בדור הקודם היה חסיד בשם ר' חאצ'ע (יחזקאל) פייגין הי"ד. הוא היה בר-דעת גדול, וכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ מינה אותו למשפיע בישיבה. זה היה בתקופת הקומוניסטים, בזמן שהיהודים החלו לסבול מהם צרות וגזירות. הישיבה הייתה אז בפולטבה, ובעקבות הגזירות של הקומוניסטים, רודפי הדת, היה סנדלר שהחל לפתוח את הסנדלרייה שלו בשבת. היה זה עוד בתחילת התקופה הקשה של יהודי רוסיה, ובמצב של אז זה נחשב לפרצה רוחנית גדולה. בשנים כתיקונם, מן הסתם יהודים רבים מחבריו היו מנסים לדבר על ליבו ולשכנע אותו לשנות הנהגתו, אולם באותה תקופה תעמולה דתית מעין זו הייתה נחשבת אנטי-קומוניסטית, מהפיכה של ממש, והיה אפשר לשבת עבור כך כמה שנים בסיביר.

בכל שבת בבוקר, כאשר ר' חאטשע היה הולך למקוה, הוא היה עובר דרך חנותו הפתוחה של הסנדלר. פעם, ר' חאטשע ישב והתוועד עם הבחורים ובמהלך ההתוועדות התייחס למקרה הנ"ל. הוא אמר לבחורים, שבכל פעם שהוא עובר על-יד חנותו של הסנדלר הפתוחה בשבת הוא חש דקירה בלב. הבחורים חשבו בתחילה שהוא מתכוון לכאב שיש בליבו על חילול השבת של הסנדלר, אך הוא מיד המשיך והסביר: "אנו מסתכלים על הסנדלר כעל מחלל שבת, והאמת היא כך – על-פי דין הוא אכן מחלל שבת ממש. אולם כאשר אני מתחיל לחשוב מה זה באמת חילול שבת, אזי עולה מחשבה בליבי האם אכן אותו סנדלר מבין מהי שבת ומה גדולה קדושתה? לפי הרושם שמתקבל אצלי, יהודי זה לא למד הרבה הלכות שבת, ומכל-שכן שהוא לא למד על משמעותה הפנימית של השבת על-פי פנימיות התורה. ואף-על-פי-כן הוא נקרא 'מחלל שבת'. על-פי הלכה זה התואר שלו.

אולם אנחנו, המשיך ר' חאטשע, "יודעים מהי שבת. למדנו על מעלת השבת הן על-פי נגלה והן על-פי חסידות. יש לנו הכרה כלשהי במשמעות השבת. אנו מבינים ששבת זה מעת-לעת מיוחד, יום קדוש, שצריך לנצל כל רגע שבו לעבודת ה'. ואם אצלנו עוברים כמה רגעים, חמש-עשרה או עשרים דקות, לבטלה, בלא לנצלם לעבודת ה' – מיר זיינען דער אמת'ע מחללי שבת [אנחנו מחללי השבת האמיתיים]!" ופרץ בבכי... הוא לא ניסה לחשוב שהוא שפל ביחס לאותו סנדלר. הוא לא חיפש להתרגש ולהוריד דמעות; הוא "באמת לאמיתו" היה ממורמר ממצבו. הוא באמת חשב, שלפי דרגתו, בנוגע לשמירת השבת הוא שפל עוד יותר מאותו סנדלר מחלל השבת בפרהסיא!

ב. הר"י (חאטשע) פייגין הי' "אדם". "אדם" שקיבל מכולם וקיבל מכל דבר. הי' לו טבע לדעת הכל הוא עיין בספרים שונים בספרי חקירה, בספרי מוסר שונים וכו' וכו' אפילו בספר המורה ג"כ כי בטבעו רצה לקבל מהכל ומכולם. אצלו היתה כל תורת החסידות נקודה אחת, וכל החסידות היתה הסבר אחד ועוד הסבר ועוד הסבר וכו' וכו' על נקודה אחת.

למשל, הוא אמר פעם שמה שחידש אדה"ז כתוב בהמשך תרס"ו, שבכמה מאמרים הראשונים מדובר שם אודות הטעמים על התהוות העולם, ואדמו"ר נ"ע מביא כמה טעמים ע"ז, בתחילה מביא את טעם האריז"ל לגלות שלימותו, ואח"כ עוד טעם עד שמביא את טעמו של אדה"ז, שעל תאווה לא שואלים שאלות (אויף א תאווה איז קיין קושיא ניט), ואמר הר"י פ שלאחרי שני הטעמים הראשונים אפשר לומר שהעולם נתהווה מפני שצריכים את העולם, או מפני הטעם בכדי להראות שלימות הבורא, או מפני הטעם השני, אבל בעיקר הטעם מפני מה נתהווה העולם הוא כי היו צריכים את העולם מצד עצמו. אבל כמו שמסביר זאת אדה"ז שעל תאווה לא שואלים שאלות, אז הרי הפירוש שלא היו צריכים להגיע לעולם עצמו, והעולם מצד עצמו אינו כלום, ובכלל לא צריכים אותו, א"כ מדוע אכן נברא העולם, ע"ז אומר אדה"ז שעל תאווה לא שואלים שאלות כנ"ל. ובאמת נקודה זו היתה אצלו בכל המאמרים, רק במאמר זה רואים זאת, אבל כן הוא בכל המאמרים כמה שמסבירים ומסבירים, הנקודה היא אחת.

הוא הי' אדם. הוא סיפר כשהוא נסע לארץ ישראל בכדי להיות עם התלמידים שנסעו לשם, הרי ידוע שהגגות באירופה הם חדים (שפיציקע) משא"כ בא"י הם ישרים (פלאטישקע), ואמר הרי"פ שהוא הי' שוכב כתשע שעות על הגג וחושב חסידות! אצלו היו תשע שעות ככלום (ווי גארניט). הוא יכל להתקשר ולהיות מקושר לענין אחד, כי בטבע הוא הי' מקבל, גם מקבל מיהודי שני, וגם הי' מקבל מ"ענין".

הרי"י (חאטשע) פייגין הי' "אדם". והי' מקבל באמת ורצה להטביע מידה זו במושפעיו. בנעוול הי' משפיע א' שהי' קצת מופרע (ווילד) בהנהגותיו, היינו לא כמו שחאטשע אהב, בכל זאת חאטשע ציוה שילכו לקבל ממנו, כי ר' חאטשע רצה שיקבלו מהכל ויקבלו מכולם (פון אַלץ און פון אַלעמען), ואח"כ יברר המקבל בעצמו מה טוב ומה רע.

הי' זמן שר' חאטשע עשה הסכם עם עצמו לעסוק במדת הבטחון (זה הי' זמן של רעב שלא הי' מה לאכול). אז הוא עסק ועמל בזה (ער האָט זיך געקאָכט און געהאַרעוועט אין דעם) ועיין בהרבה ספרים שמדברים אודות מדת הבטחון עד שהענין הי' מונח בנפשו שהקב"ה חייב לפרנס (וזה הי' לאחרי ריבוי הזמן וריבוי העמקה). וסיפר שלאחרי שהענין הונח אצלו בטוב נזדמנה לו מטבע של זהב בדרכו. וזהו כשענין הבטחון הונח אצלו במורגש ובפועל ממש, במילא בשעת שמונח הענין נהי' זה ג"כ בטבע כפשוטו. כל ענין בתורת החסידות הונח אצלו באופן של נקודה, כנ"ל.

פעם א' קרא ר' חאטשע את ר' משה דובינסקי ושאל אותו מה למד במשך ה"זמן" הזה. ור' משה ענה לו שלמד את המאמר הזה (ונקב בשמו של המאמר) והמאמר הזה והמאמר הזה וכו' וכו'. אמר לו ר' חאטשע, אני לא שואל אותך איזה מאמרים למדת אלא מה למדת. זה הי' רק הקדמה וכניסה (אַן אַרײַנפיר) לשיחה שרצה לדבר אתו. ואח"כ הסביר לו ר' חאטשע שכל תורת החסידות היא נקודה אחת וכל המאמרים הם רק הסברים על ענין זה.

אמרותיו

א. "עז פנים לגיהנם ובושת פנים לגן עדן": עזות פנים - דער וואס האט א שטארקע פנימיות, קען גיין אין גיהנם, דאס הייסט אויף דער גאס און דער גאס ניט משפיע זיין אויף אים, אבער "בושת פנים" - דער וואס האט א שוואכע פנימיות, דארף גיין אין גן עדן, אין ישיבה תומכי תמימים לערנען.

ב. כאשר הרבי (מהורש"ב) נ"ע פתח את ישיבת תומכי תמימים, היו איזה גברים ששאלוהו: "וואס האט איר אויפגעטאן מיט דעם?" והשיב: "אין דרייסיק יאר ארום וועט מען זעהן". זה הי' בשנת תרנ"ז, ובתרפ"ז הי' המאסר של הרבי ריי"צ עבור עבודתו בהפצת היהדות במסירות נפש, שבזה ניכר הפעולה דהתייסדות תומכי תמימים, ובזה התמימים ברוסיא חיים וקיימים.

ג. "כאשר שני אנשים מתווכחים בבירור סוגיא, ואחד מהם ניגש לארון הספרים כדי להוציא ספר ולהוכיח את צדקת דבריו - על מה הוא חושב בדרכו לארון? האם לא על הנושא המדובר? כך גם צריך להיות היחס כאשר משהו התפלל בעבודה, ובדרכו ללימוד התורה הוא ניגש לאכול. עליו להיות מונח בעבודת התפלה גם בשעה זו. אל לו להרגיש טעם ועונג באכילה. ה"עובדים" לא נמנעו מאכילה, אך הם לא חשו בה כל טעם".

ד. "כשמתבוננים בשעת התפילה ב"מה רבו מעשיך ה'", יכול השכל האנושי להגיע להשגות נעלות יותר מהשכלתם של המלאכים העליונים".

ה. "כי נכסוף נכספתה לבית אביך למה גנבת את אלקי", "נכסוף נכספתה" - באמת יש לך כוסף לדברים גשמיים והמותרים, "לבית אביך" - היינו הרגילות שלך, אבל "למה גנבת את אלקי" - למה לך לערב שזהו לשם שמים, לגנוב ולומר שזהו מצד הקדושה?

ו. "אך און וויי אז א מענטש ווערט בא אים גוט פון גארניט, און ניט גוט פון גארניט".

ז. פעם התוועד בתשעת הימים ואמר: "את החורבן צריך כל אחד לראות בו בעצמו - חורבן המוח וחורבן הלב".

ח. הי' מפרש מה שכתב אדה"ז ב"חינוך קטן" לפני שער היחוד והאמונה: "אמונה הטהורה" - "אז ס'איז ניט פארשמוציקט מיט שכל אנושי".

ט. פעם אמרו לפני הרבי שר' האטשע התבטא: "חסיד אינו מזדקן לעולם", והרבי נהנה מאוד מאמרה.
ז.

י. אמר פעם בהתוועדות חסידית: "הגיהנם שלי יותר גדול מהגיהנם שלכם, היות שאני לומד יותר חסידות, וא"כ אני בבחי' יודע את רבנו".

יא. אמר פעם: "מי שמוכרח לטעום בבוקר קודם התפלה יותר נכון שיטול ידיו ויאכל פת לחם עם מים ואין בזה משום מותרות כו' משא"כ במיני מזונות שייך בזה מותרות ותאוות נה"ב" (אבל ר' יהושע אייזיק בארוך התנגד לזה, באומרו כי על פי שולחן ערוך, הנה מזונות (בשיעור קטן) אינו נקרא קביעות

סעודה, מה שאין כן פת לחם גמור).

יב. אמר פעם בהתועדות: "כשיהודי יעלה למעלה, ישאלוהו "למדת נגלה"? יענה "לא הי' לי ראש טוב", "למדת חסידות"? יענה "לא הי' לי לב", אבל כשישאלוהו "משקה האסטו געטרונקען"? "האסט דאך געהאט א לאך"! ועל זה אין מה לענות".

יג. בתניא פמ"ט מבאר שברכות ק"ש הן הקדמה וקיום לק"ש עצמה לבוא לאהבת "בכל לבבך" - בשני יצריך שגם הנה"ב יבוא לאהבת ה'. ומבואר בחסידות שהטעם ע"ז שסיפור עבודת המלאכים בברכות ק"ש איך שכולם מקבלים עליהם עומ"ש ואומרים קדוש וברוך זה משפיע על הנה"ב, הוא כי אין הדינים נמתקים אלא בשרשם, וכשמסבירים לנה"ב עבודת המלאכים, ששרשו מפני שור שבמרכבה, זה פועל עליו. ר' האטשע הי' מסביר ענין זה במשל: "כשאומרים למישהו, למה אינך כמו ר' עקיבא או ר' ישמעאל כהן גדול וכיו"ב, יענה שהנהו רחוק מדרגה כזאת ואיך יכול להדמות, אבל כשאומרים לו, למה אינך כמו אביר, זה נוגע לו" ("עס רירט אים אן").

אטוואצק סיון תרח"צ

בתמונה נראות הרבנית שטערנא שרה והרבנית נחמה דינה (בשורה האמצעית).
בשורה האחורית (שנית משמאל) נראית מרת סאשא פייגין ובשורה הראשונה נראות בנותי'

הנהגותי

- א. הי' לובש טלית קטן בשיעור גדול מאד, מלפנים זה הגיע ממש עד הברכיים מלבד חוטי הציצית.
- ב. הי' נזהר מאד להתפלל מנחה קודם השקיעה דווקא ואם לא הי' מנין בזמנו התחיל להתפלל ביחידות. כאשר שהה הרבי ריי"צ באטוואצק, באו בכל יום מנין תלמידים להתפלל בהיכל הסמוך להיכל כ"ק. אם היו מגיעים להתפלל לאחר הזמן - אפילו באיחור של כמה רגעים, לא הניחם ר' חאטשע להתפלל בציבור, בהסבירו כי אין זה לפי רצונו של כ"ק.
- ג. היה נוהג לעמוד בעת אמירת ברכת כהנים של השליח ציבור, ולהביט על תנועות ראשו בעת אמירת 'ברוך גו'.
- ד. היה מדקדק שלא לברך 'מזונות' אלא על מיני מזונות שנאפו כמו בלילה רכה או על 'לעקאח' של דבש או ביצים בלא תערובת מים.
- ה. בשבת קודש היה לובש בגדי משי.
- ו. אחרי תפלת מנחה של שבת היה אומר את פרק קי"ט מתהילים.
- ז. היה נזהר שלא לקחת מאום ברשות הרבים ביום טוב. אפילו את הטלית היה לובש תחת המלבוש העליון כמו שנהג בשבת מלבד ה'ארבע מינים' בסוכות וענייני אוכל נפש.
- ח. היה מהדר לאכול שמן זית, ואמר שזהו סגולה לזיכרון (או לחיזוק המוחין).
- ט. היה מפליג במנהג חסידים שלא לצייר דיוקן של עצמו, על ידי ציור אומן יד או על ידי צילום (והסביר הענין על פי עבודה).
- י. הי' אומר מודים דרבנן בשחי' אחת מתחילה ועד סוף.

הרב יחזקאל פייגין
(ראשון מימין)

קטעי שיחות כ"ק אדמו"ר מהזריי"צ נ"ע להרב יחזקאל פייגין

שמח"ת תרפ"ו: כ"ק אדמו"ר אמר לר' יחזקאל שיקרא כל התמימים שיעמדו כנגדו שיראה אותם, והתחיל לדבר אליהם בזה"ל: חייב אדם לומר בלשון רבו זאלט איר וויסן אז וואו עס שטייט חייב אדם איז ביז מס"נ ועד בכלל.

בשנת תרס"ג בעת שמח"ת כשישבו בהזוית אצל החדר הקטן שבזאל הגדול, - כך הי' הסדר, שבשמח"ת הי' הישיבה אצל החדר הנ"ל ובי"ט כסלו בזוית אחרת, וזה הי' במכוון הכל בשביל המקבלים – אאמו"ר קרא אותי ונתן לי צנצנת משקה ואמר: הנך מנהל פועל ומנהל בפועל, ואמר לי עמוד ותחזיק המשקה ותקרא לכל התמימים לנגדי שאראה אותם.
כ"ק אדמו"ר שאל לכאו"א בפרט איך שמו, ונתן לר' יחזקאל משקה, ואמר לו עמוד הנך מנהל בפועל..

יום שמח"ת תרפ"ו: אמר לר' יחזקאל: הערסט חאציע: או"א"ס איז ניט קיין מציאות אמיתי, גילוי העצם איז ניט קיין מציאות אמיתי, א מנחה – אט דאס איז א מציאות אמיתי.

(מספר ר' פנחס שי' קארף: פעם אמר כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע להרי"פ בהתועדות: "חאטשע דו ביסט דאך א שכלי, אור הכלול במאור איז נישט א מציאות אמיתי וכו' אבער מנחה איז א מציאות אמיתי דעריבער זאל מען גיין און שטייען לעבן א בית אכילה און נעמען א פרייע אידן און מיט אים דאווענען מנחה").

שמח"ת תרפ"ט: כ"ק אדמו"ר אמר לרי"פ דאס איז דיין ארבעט שרייבן אין אלע שטעטלאך עס זאל זיין בכל מקום משפיעים.
ושאל הרי"פ, האם הכוונה שבכל מקום צריכים למצוא במקום ההוא מי שיש ביכולתו להיות משפיע?
והשיב: כן, ועי"ז יהי' מתאחדים ומתקשרים בהראש.
ושאל הרי"פ אם הכוונה לפי שהמשפיע יותר קרוב אל הראש (והי' נראה כהסכם מכ"ק).

סעודת שבע ברכות של הר' משה פנחס הכהן כ"ץ במרכז התמונה נראים הר' יחזקאל פייגין, הר' משה פנחס כ"ץ, והר' יהודא עבער

מסיבת "צאתכם לשלום" להרב משה פנחס הכהן כ"ץ (אטוואצק ניסן תרצ"ט)
בראש השולחן יושבים הר' ברוך פרידמאן, הר' משה פנחס הכהן כ"ץ והר' יחזקאל פייגין

מסיבת "צאתכם לשלום" להרב מרדכי מנטליק (אטוואצק אלול תרצ"ט)
בראש השולחן יושבים הר' יחזקאל פייגין והר' מרדכי מנטליק

SECRETARY OF RABBI OF LUBAVITZ
RABBI H. FEIGIN.

מוכר כ"ק ארמ"ד שליט"א מליובאוויטש
הרב יחזקאל פייגין.

ADDRESS: RABBI I. SCHNEER'SOHN, OTWOCK, PRUSA 6 (POLAND).

ב"ה ג' שבט תרמ"ז.
אטוואצק.

כבוד ידידי הרב"ג הנודע לשם תהלה וז"ה
אי"א מוהר"ר ישראל שי' דזיקאבסאן.
ברוקלין.

שלום וברכה.
כבר חוששני אשר תאמר עלי כמאמר העולם, אדער גאר אדער גארניס, או
עובר זמן נכון בלי סכחכים או ממסיר מחתכים, אבל כן עולה ענינים נחוצים, בסתם,
הנני חושב אשר אנני מכביר כ"כ עליך כמכתביי, במכתב זה באתי בכקשה מיוחדת
והאמת כי לא רציתי לערוב ביחד עם המכתבים הקודמים כי הענין הזה חוסס אצלי
מקום חשוב לדבר בו, והוא כי הר"ד שי' שו"ב פסאשניק מבלסימור כתב לי כי שלח את
בנו ללמוד בה"שיבת חורה ודעת בנו יארק הנני חושב אשר במרה ידועה הנך יודע
אוחו כי הא כמעט יחידי בין אנ"ש בארצות הברית מסוג כעלי בחים אשר יעסקו
כמסירה ושינוי כ"כ לעיני אנ"ש, סעמד, תו"ת, תורת אמת, רמב"ן, ובפועל תנה במשך
השנה מגיע ומתקבל על ידו למעמד סכום נכון וכן לשאר ענינים, והוא בא ע"י
התעסקות הראוי' ובכלל תורות להתעסקותו תנה כללות ענין הציוור הצוני עכ"פ
בבלסימור הוא בציוור טוב, יודעים שיש חסידות און ארבי וע"כ באכרח לעשות לסוכנו
ראשית ער האס פארדינס השני כי הרי אינו חמים, אם לא יעשו יכול ליגע לפועל קרירות
בהתעסקותו וזה נזנע והשלישית כעצם הענין דעהי כי בנו למשל יכולים לקנות יותר
אשר יכול להיות איזה שייכות לחסידות גם בציוורו שלוסד כהורה ודעה.
והנה כקשתו בעקרון ראשית בדבר השתדל עבוליו שם דבר להנכיחו לסחלקה
יותר גדולה (וכה הכניחו לו), וגם הרמ"ד שי' יקרבו והנה כחכתי מסבב ארוך גם להרמ"ד
רבנין שי' אמנם הנני חושב כי הרי אינו יודע כ"כ את הר"ד פסאשניק וכלל לפי
סבבו ער כמה שהנני מכיר את הרמ"ד אנו אוחכ פראטעקציעס בענינים כמו אלו בכל
זה השתדל לפעול עליו, ועם זה הנני חושב כי ראוי אשר ביחוד הקרבו גם אהה, אנני
זוכר כאיזה ציוור הוא לפי שנותיו, כמדומה הוא עודנו צעיר ואסור אינו שייך לזה
אך אם שייך הוא ראוי השתדל לקרבו בין התלמידים הכאים לבקרן לפרקים בכל אופן
למותר לתאריך בזה חרבה תבין מה לעשות בזה, אין להתחדשות יותר, גם מכ"ק אדמו"ר
שליט"א לא נהחדשו יותר חרשות.

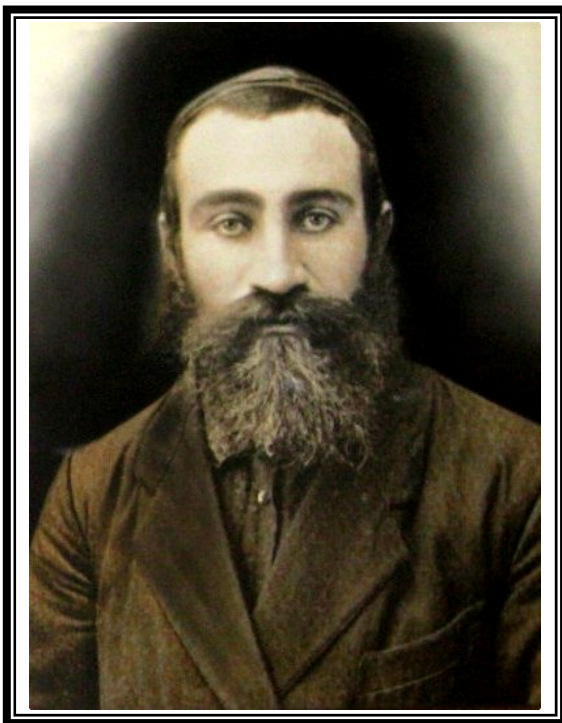
ידידו הר"ש ומכרכו בכ"פ, ת"ת

מכתב אחד מני רבות ששלח המזכיר הרב יחזקאל פייגין

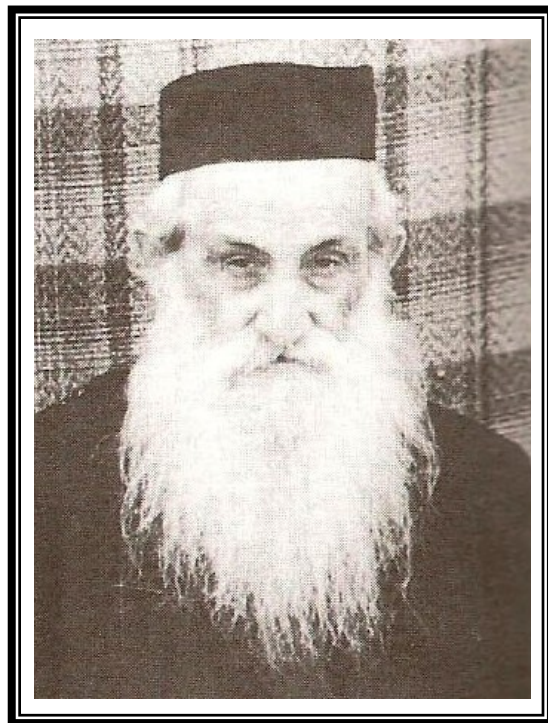

מצבתה של מרת חי' פוזנר על הר הזיתים

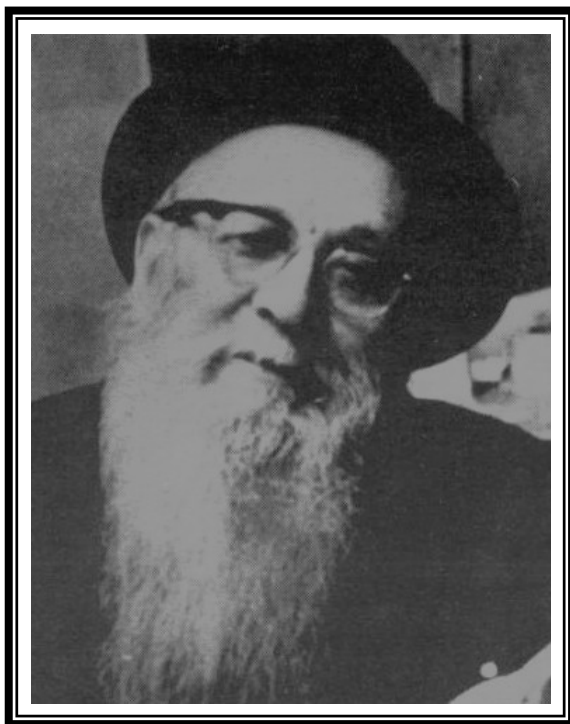
ולז"נ אחותה סאשא
ובעלה הרה"ח יחזקאל פייגין
בנם שמואל ליב ובנותיהם
מאשא, רחל, חנה, עלקא
הי"ד

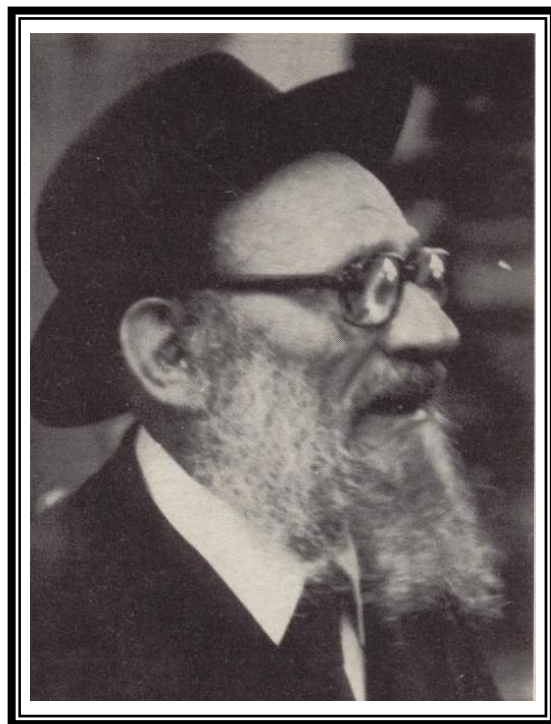
הרב אהרן אליעזר צייטלין
גיסו של ר' חאטשע

הרב גרשון פייגין
דודו של ר' חאטשע

הרב ישראל דזייקאבסאהן
גיס גיסו של ר' חאטשע

הרב שלום פוזנר
גיסו של ר' חאטשע

גזל סוד יהי' הקנין
דנין עיני עיני
על סודי התורה והעצמה
דחייך אלוהיך דג

לזכות

החתן התמים הרב מנחם מענדל שיחי'
זהכלה מרת חיי' מוזשקא תחי'
צייטלין

ולזכות הזריהם

הרה"ת ר' יוסף יצחק זרעיתו שיחי' צייטלין
הרה"ת ר' יוסף זרעיתו שיחי' נמס

ולזכות זקניהם

מרת רבקה תחי' צייטלין
הרה"ת ר' רפאל זרעיתו שיחי' זוילשאנסקי
הרה"ת ר' אברהם שמואל זרעיתו שיחי' שפאלטר